

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Diplomová práce

NEZAMĚSTNANOST V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA JAKO ANTROPOLOGICKÝ
PROBLÉM

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Lucie Martínková

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: 2.

2018

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum,

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí mé diplomové práce, Mgr. Lucii Kolářové, Dr. theol., za cenné rady, vstřícný přístup a metodické vedení při zpracovávání diplomové práce.

Dále děkuji PhDr. Romanu Míčkovi, Th.D., Ph.D. a Mgr. Nicole Emrové za ochotný přístup a pomoc při zpracování tématu.

Obsah

ÚVOD	6
1. KAPITOLA – ČLOVĚK V POJETÍ TEOLOGICKÉ ANTROPOLOGIE	9
1.1 Biblické pojetí člověka.....	9
1.2 Křesťanský obraz člověka.....	11
1.3 Koncepty teologické antropologie u vybraných autorů	13
1.3.1 Koncept Vladimíra Boublíka	15
1.3.2 Koncept Jana Pavla II.....	18
2. KAPITOLA – PRÁCE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA.....	22
2.1 Pojem, definice, druhy práce.....	24
2.2 Biblické pojetí práce	25
2.2.1 Práce ve Starém zákoně	25
2.2.2 Práce v Novém zákoně.....	26
2.3 Vybraná údobí dějin práce	27
2.3.1 Pojetí práce v antice	27
2.3.2 Pojetí práce ve středověku	28
2.3.3 Pojetí práce v novověku	29
2.4 Práce jako pozitivní hodnota.....	29
2.5 Problémové aspekty spojené s prací	30
2.5.1 Workoholismus	31
2.5.2 Přesouvání zodpovědnosti na zaměstnavatele.....	33
2.6 Volný čas.....	34
3. KAPITOLA – NEZAMĚSTNANOST JAKO FENOMÉN.....	36
3.1 Druhy nezaměstnanosti	37
3.2 Politika zaměstnanosti ČR	39
3.3 Úřad práce a jeho úloha v sociální práci s nezaměstnanými, pomoc při hledání zaměstnání	41
3.3.1 Job Kluby	41
3.3.2 Rekvalifikace.....	42
3.3.3 Ohrožené skupiny na trhu práce.....	43
3.3.4 Finanční zajištění nezaměstnaných	44
3.3.5 Činnost pracovní agentury jako instituce pracující s nezaměstnanými.....	48
3.4 Nezaměstnanost jako příčina finanční tísně	50
3.4.1 Exekuce.....	50
3.4.2 Insolvenční řízení.....	50

3.5 Dopady nezaměstnanosti na život člověka	53
3.5.1 Zdravotní dopady	53
3.5.2 Sociální dopady	55
4. KAPITOLA – NEZAMĚSTNANOST Z POHLEDU SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE	57
4.1 Laborem exercens	59
4.2 Gaudium et Spes	61
4.3 Laudato si‘	62
5. KAPITOLA – NEZAMĚSTNANOST JAKO PROBLÉM ČLOVĚKA A JEJÍ PREVENCE	64
5.1 Prevence	64
5.1.1 Vzdělání a výchova	65
5.2 Celoživotní hodnotová formace člověka	67
ZÁVĚR	70
LITERATURA	73
PŘÍLOHY	79
ABSTRAKT	79
ABSTRACT	81

ÚVOD

“Prací svých rukou se budeš živit, blaho a štěstí tobě!” (Žl 128,2).

Téma předložené diplomové práce „Nezaměstnanost v životě člověka jako antropologický problém“ jsem si zvolila na základě svého přesvědčení, že práce, chápána nejenom jako výdělečná činnost, k životu člověka neodmyslitelně patří. Nezaměstnanost, pojmána tedy v tomto případě nejenom jako absence výdělečné činnosti, s sebou přináší různé obtíže, které člověku nejenom znepríjemňují život, ale z antropologického hlediska jej i ohrožují, a proto je potřeba se nad důsledky takto pojaté nezaměstnanosti neustále zamýšlet.

Práce jako činnost pro mě byla vždy důležitým aspektem lidského života, částečně jsem se nad ní zamýšlela i ve své bakalářské práci „Aspekty profesní přípravy klientů dětských domovů“, která popisovala a zdůrazňovala důležitost profesního uplatnění klientů z dětského domova po ukončení ústavní výchovy, které těmto klientům pomáhá k snazšímu a lepšímu zapojení se do běžného života. Propojení tématu mé bakalářské práce a pohledu na práci jako na významnou součást lidského života a člověka vůbec mne přivedlo k myšlence, že v případě ztráty zaměstnání se nejedná pouze o ekonomický nebo sociální problém, ale že pokud bychom se dívali na člověka z hlediska jeho celistvosti, tak jak se na něj dívá antropologie, museli bychom jistě dojít k závěru, že nezaměstnanost ohrožuje člověka z více úhlů pohledu. Dalším a neméně důležitým aspektem, který mě vedl k zamýšlení se nad významem práce a nezaměstnanosti, je mé zaměstnání v krizovém centru Theia – krizové centrum o.p.s., kde se velmi často setkávám s příběhy lidí, u kterých nezaměstnanost, a všechny dílčí fenomény spojené se ztrátou činnosti, napáchala velké škody v kvalitě jejich života, přičemž se v žádném případě nejedná pouze o dopady ekonomické.

Cílem této diplomové práce tak je popis a reflexe fenoménu práce a následně nezaměstnanosti nejenom z hlediska sociální problematiky, která je s prací a nezaměstnaností často výhradně spojována, nýbrž především také z hlediska antropologického. To znamená, že člověk je zde uvažován jako bytost bio-psycho-socio-spirituální, kterou nelze za žádných okolností redukovat pouze na některou z jeho složek, což platí právě i pro situaci nezaměstnanosti.

Rozhodla jsem se, že do této diplomové práce nebudu zařazovat výzkumnou část, protože si nemyslím, že by byla nějakým způsobem ku prospěchu celkovému charakteru práce. Diplomová práce je tedy pouze teoretickou a v jednotlivých kapitolách se budu zaměřovat na témata, která povedou k naplnění cíle, který jsem si stanovila.

První kapitola popisuje člověka z pohledu teologické antropologie. Tato kapitola je stěžejní, protože bez důkladného teologicko-antropologického pochopení člověka v jeho celistvosti bychom nemohli pokračovat v dílčích analýzách, které jsou právě tímto teologicko-antropologickým poznáním vymezené. V této kapitole se zaměřuji na vybrané aspekty, resp. pohled některých autorů na sledovanou problematiku.

Druhá kapitola se věnuje práci, jakožto dalšímu významnému okruhu celé diplomové práce. Věnuje se hlavně pojetí práce jako pozitivní hodnoty v životě člověka a zabývá se také jejím významem v Bibli. Dále se kapitola zaměřuje na problémové aspekty, které jsou s prací spojovány. Jedná se zejména o workoholismus, syndrom vyhoření, problematiku trávení volného času nebo například přesouvání zodpovědnosti na zaměstnavatele.

Třetí kapitola je z velké části kapitolou zaměřenou na sociální práci. Kapitola se zabývá nezaměstnaností a jejími negativními důsledky na život člověka i možnostmi jejich nápravy. Pojednává o činnosti institucí, které jsou člověku nápomocny při hledání zaměstnání a věnuje se i řešení dalších záležitostí, spojených se ztrátou zaměstnání. Ani v této kapitole se však nezapomíná na primárně sledovaný koncept, podle něhož nahlížíme na nezaměstnanost jako na antropologický problém.

Čtvrtá kapitola reflektuje problematiku nezaměstnanosti z pohledu sociálního učení církve. Zaměřuji se v ní na vybrané dokumenty sociálního učení církve ve vztahu k práci a nezaměstnanosti a na jejich širší souvislosti v životě člověka. V této kapitole je nastíněno, že práce, popř. nezaměstnanost je i v rámci sociálního učení církve velmi podstatným tématem, protože i podle církve k člověku neodmyslitelně patří.

Pátá kapitola ještě jednou tematizuje nezaměstnanost jako problém člověka a hovoří tedy o prevenci rizikového chování ve vztahu k práci a nezaměstnanosti z antropologického hlediska. Zamýšlí se nad preventivními opatřeními, která člověku pomáhají uvědomovat si důležitost vlastní zaměstnanosti. Tato kapitola pojednává mimo jiné i o celoživotní formaci člověka a jeho hodnot a obloukem tak téma vrací do kontextu člověka v pojetí teologické antropologie, které bylo předmětem úvodní

kapitoly. Je to právě tento kontext, v němž se nezaměstnanost zřetelně vyjevuje jako problém antropologický.

Poznatky získané studiem literatury při psaní této diplomové práce nakonec v závěru shrnuji a konfrontuji s vytyčeným cílem diplomové práce.

Protože je předložená práce pouze teoretická, nevyházím v ní z výzkumem sebraných dat a poznatky čerpám z dostupné odborné literatury. Přehled literatury, s níž jsem pracovala, je umístěn na konci této diplomové práce. Ráda bych však upozornila na knihu, která se pro mne stala velmi cenným zdrojem. Je to kniha Friedricha Asslândia a Anselma Grüna *Práce jako duchovní úkol*. V této diplomové práci se opírám také o v České republice platný legislativní rámec vymezující politiku zaměstnanosti a aspekty spojené s nezaměstnaností.

1. KAPITOLA – ČLOVĚK V POJETÍ TEOLOGICKÉ ANTROPOLOGIE

Antropologie, tak jak ji vysvětluje Jan Sokol, je nauka o člověku a její název vychází z řeckého *anthropos* = člověk.¹ Teologická antropologie je pak podle Boublíka „vědecké nazírání tajemství člověka ve světle toho, co se už skutečně stalo v Kristu.“² Nikoliv tedy pouhá nauka nebo soustava nauk o člověku, což ji prakticky odděluje od ostatních věd, snažících se podat ucelený obraz člověka. Teologická antropologie je tedy druhem antropologie, která zdůrazňuje vedle dalších dílčích poznatků antropologických věd i provázanost a bytostnou podstatu člověka na základě teologických poznatků. Nechává se vést Božím slovem, které ovšem nepředznamenává nauku, ale může člověka uvést do obsahu událostí Kristova života.³

Východiskem pro studium křesťanské antropologie je nauka církevních otců, ale v první řadě biblické texty, které hovoří o vzkříšení člověka, texty Nového zákona, hovořící o vzkříšení Ježíše Krista.⁴

1.1 Biblické pojetí člověka

Nejprve bych se ráda věnovala biblickému pojetí člověka ve Starém zákoně, který je nejen mou inspirací k pojednání v této kapitole, ale inspiruje svými poznatky o člověku i antropologii Nového zákona.

Člověk je celkem, není jenom souhrnem svých částí. Je také bytostí společenskou, jak o něm hovoří Starý zákon, z čehož ale pro člověka plyne určitá zodpovědnost za sebe i za druhé. Člověk je společenskou bytostí i díky vztahu s Bohem, který je základním a podstatným rysem biblického pojetí člověka. Významnou složkou biblického pojetí člověka je vztah Boha a člověka. Vztah Boha a člověka je základem veškeré lidské společenskosti a sociálnosti. „*A Bůh řekl: Učiňme člověka k našemu obrazu, stejného jako my, aby panovali nad rybami moře a nad ptactvem nebes a nad*

¹ Srov. SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka: a Slovník filosofických pojmů*. Praha: Vyšehrad, 2007. str. 276.

² BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. str. 9.

³ Srov. tamtéž, str. 9.

⁴ Srov. NEJESCHLEBA, Tomáš, Václav NĚMEC a Monika RECINOVÁ. *Pojetí člověka v dějinách a současnosti filosofie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. str.56.

dobytkem a nad vším zvířectvem zemským a nad všemi plazy, co se plazí po zemi“ (Gn 1,26–28).⁵

Biblické pojetí člověka je úzce provázáno s jeho stvořením. „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,27). Člověk byl Bohem stvořen z prachu země, což odkazuje na lidskou provázanost se zemí, a poté mu byl Bohem vdechnut život, což ukazuje provázanost člověka ke svému Stvořiteli. „Tu uhnětl Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl do jeho chřipí dech života, tak se stal člověk živou bytostí“ (Gn 2,7). Člověk byl podle knihy Geneze stvořen k obdělávání země, která mu byla dána (Srov. Gn 1,15).⁶*

Člověk je stvořen jako Boží obraz a je tak pověřen aby vládl nad živočišnou říší. Zřetelně je zde vyjádřena jeho vazba k Bohu i světu, protože svět má člověk spravovat s ohledem na zodpovídání se za své činy Bohu. Boží obraz je vlastně popisem člověka, kterého bez něj není možné správně nahlížet.⁷

Dalším důležitým momentem pro biblickou antropologii je Adamův hřích. Adam utrl jablko ze stromu poznání, kdy veškeré poznání je chápáno jako poznání dobra a zla ne jen z morálního hlediska, jedná se i o poznání dobrých i špatných výhledů do budoucnosti. „*Hle, teď je člověk jako jeden z nás, zná dobro a zlo“ (Gn 3,22).⁸*

Člověku je podle biblické antropologie přisuzován vlastnosti rozum, svoboda, vůdčí postavení, schopnost napodobovat Boha, důstojnost a svatost, které sebou nesou morální důsledky. Nesení morálních důsledků velmi úzce souvisí se svobodou člověka. „*Kvůli svobodě, která je mu dána, je člověk povolán k morálnímu rozlišování, volbě a rozhodnutí. “⁹*

Pro biblické pojetí člověka hrají velkou roli i sociální vztahy mezi lidmi v okolí. Pro antropologii je tedy důležitá myšlenka, že člověk nežije odděleně od ostatních lidí, ale ostatní lidi ve své blízkosti potřebuje. Starý zákon zdůrazňuje v této společnosti potřebu spravedlnosti. „*Kdo kope jámu, padne do ní; a kdo valí balvan, na toho se zvrátí“ (Př 26,27).*

⁵ Srov. *Společenství a služba: lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. str.14.

⁶ Srov. *tamtéž*. str.14.

⁷ Srov. *tamtéž*. str.13.

⁸ Srov. *tamtéž*. str.15.

⁹ Srov. *CHALUPA, Petr. Bible a morálka [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: http://www.cestykatecheze.cz/_d/Bible-a-moralka.pdf, úvod.*

Biblické pojetí člověka v Novém zákoně v sobě zahrnuje poznatky získané ze Starého zákona a je obohaceno o antropologické pojetí člověka podle Ježíše Krista, kdy je člověk chápán jako člověk Bohu blízký v Kristu.¹⁰

Člověk je v Novém zákoně chápán jako někdo, kdo se provinil a koho čeká za jeho provinění soud. „*Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží*“ (Mk 1,15). Zároveň člověk může doufat v odpuštění, v milost Boha jakožto soudce, ve svou spásu. Vztah důvěry mezi člověkem a Bohem je znázorňován i v oslovení Boha jako Otce. Z předcházejícího vyplývá, že spása člověka je uskutečnitelná pouze na základě jeho víry, která uschopňuje člověka k přechodu ze tmy do světla a ze smrti do života.¹¹

Biblické pojetí člověka podle apoštola Pavla sebou přináší nové pojmy, například tělo a údy. Říká, že člověk, který se oddálil Bohu, není schopen sám rozpoznat dobro. Apoštol Pavel ve svých Listech zdůrazňuje pojem svědomí vzhledem k požadavku dobra. „*Mluvím pravdu v Kristu, nelžu, a dosvědčuje mi to mé svědomí v Duchu svatém*“ (Ř 9,1).

Podle apoštola Jana je nejdůležitějším, nosným antropologickým prvkem lidské podstaty víra, protože nevíra je podstatou hříchu. Skutečnost, že je člověk vzdálen od Boha, je způsobena odmítnutím víry, ne jednotlivými selháními. „*Kdybych byl nepřišel, byli by bez hříchu*“ (J 15,22–24).

Člověk je Bohem milován skrze lásku Ježíše Krista. „*Kdo mě miluje, bude zachovávat mé slovo, a můj Otec ho bude milovat; přijdeme k němu a učiníme si u něho příbytek*“ 12

Osoba Ježíše Krista je představuje plnost Božího obrazu a je ztělesněním pravé příčiny realizace celého lidství.¹²

1.2 Křesťanský obraz člověka

V předešlé kapitole pojednávající o biblickém pojetí člověka, jsem zmiňovala jednu z velmi důležitých charakteristik člověka, která ve své podstatě tvoří východisko pro nauku teologické antropologie, jakožto charakteristika vysvětlující přirozenost

¹⁰ Srov. *Společenství a služba: lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. str.15.

¹¹ Srov. CHALUPA, Petr. *Biblické pojetí člověka* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: www.cestykatecheze.cz/casopis/2014-1/Biblicke-pojeti-cloveka.html.

¹² Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Člověk - Boží obraz* [online]. 2005 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-2/Clovek-Bozi-obraz.html>.

člověka. Jedná se o stvoření člověka jako Božího obrazu. „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím*“ (Gn 1,27).

Ke stvoření člověka jako Božího obrazu podává výpověď i pastorální konstituce *Gaudium et Spes* například v článku 12. Církev v pastorální konstituci *Gaudium et Spes* ve spojitosti s člověkem jako Božím obrazem o člověku hovoří jako o středu světa a jako o jeho vyvrcholení. Popisuje jeho pravý stav, čili na jedné straně lidské slabosti, ale zároveň osvětluje povolání člověka a jeho pravou důstojnost. Člověk se neustále nachází v pozici, kdy se rozhoduje mezi uznáním svých slabostí a mezi svým význačným místem v porovnání s celým vesmírem věcí.¹³

Lidská důstojnost je důležitou složkou lidské přirozenosti a je přímou součástí člověka jako Božího obrazu. Pro uplatňování lidské důstojnosti je podle článku 14 pastorální konstituce nutné, aby člověk, jakožto jednota těla a duše, považoval své hmotné tělo za dobré a hodné úcty, protože bylo stvořeno Bohem. Považování hmotného těla za hodné úcty je oslavou Boha v těle.¹⁴

Důstojnost člověka je vyjádřena také ve vztahu k rozumu a ve vztahu ke svědomí. Lidská důstojnost se projevuje také poslušností člověka vůči Božím zákonům, na základě které bude později souzen (Srov. Řím 2,14-16).

Důstojné jednání člověka vycházející z jeho nitra na základě vepsaných Božích zákonů je absolutně dobré, pouze pokud je založeno na svobodném rozhodnutí jedince. Člověk by neměl jednat z vnitřního, ale nepromyšleného popudu, nebo pouze na základě vnějšího donucení. V tomto případě by nebylo možné, aby se rozhodoval na základě vlastního svědomí, což zcela jistě odporuje pojetí lidské důstojnosti i svobody člověka, které jsou pro pochopení člověka jako Božího obrazu klíčové.¹⁵

Dalším aspektem lidství, který vychází z Božího obrazu člověka je všem lidem vrozená společenskost. Bůh, sám jako vztahová bytost pokud stvořil člověka ke svému obrazu, předal člověku právě i tuto charakteristiku. Bůh stvořil člověka jako muže a ženu a tím položil základ pro chápání lidské osoby jako vztahové bytosti. Člověk je předurčen k životu ve společnosti, bez které není zcela schopen svého dalšího rozvoje a sebeuplatnění se. (Srov. Gn 1,27.)

Podle 2. vatikánského koncilu je dokonalým obrazem Božím Ježíš Kristus, k čemuž se inspiroval již v Písmu Svatém. „*On je obraz Boha neviditelného, prvorozený*

¹³ Srov. GeS, čl.12.

¹⁴ Srov. tamtéž, čl.14.

¹⁵ Srov. tamtéž, čl.17.

všeho stvoření“ (Kol 1,15). Skrze něj poznáváme Boha i sebe sama. „Člověk byl od Boha stvořen ve stavu svatosti.“¹⁶ Stav svatosti byl ale narušen prvotním hříchem. Z otroctví hříchu nás osvobozuje Ježíš Kristus, který za nás podstoupil výkupnou oběť a přiblížil nás zpět k podobnosti s Bohem.¹⁷ *Možnosti, které před člověkem otvírá Kristus, nejsou rozhodně potlačením člověka jako stvoření, nýbrž proměnou člověka a jeho uskutečněním podle dokonalého obrazu Syna.*“¹⁸

Vidíme, že křesťanský obraz člověka ukazuje člověka jak v jeho velikosti a důstojnosti, jež vyplývají ze vztahu Boha k člověku, tak s jeho reálným sklonem k hříšnosti, do níž opakovaně propadá, zejména tehdy, když zneužívá svou svobodu.

1.3 Koncepty teologické antropologie u vybraných autorů

Teologická antropologie představuje jeden z pohledů na člověka a spolu s dalšími naukami, které na člověka pohlížejí z jiného úhlu, podávají ucelený obraz člověka. Předchozí tvrzení vyznívá ve prospěch jakési myšlenky lidské univerzálnosti, která by ale možná byla příliš zjednodušující.

Ráda bych v této kapitole uvedla společné znaky lidí, tak jak je vidí právě teologická antropologie. Jedná se o antropologické konstanty, které nám podávají náhled na takové lidské aspekty, které jsou oproti jiným proměnlivým znakům, vlastní všem lidem, a díky nimž lze o lidech hovořit jako o lidstvu, jako o jakémsi lidském celku.¹⁹

Nejprve lze začít s určením živého, protože se vším živým je člověk bytostně spjat.

Dle Sokola je prvním znakem živého oddělování se od neživého. Vše živé se vůči neživému prostředí vyděluje, ale zároveň je na svém neživém okolí závislé. Závislost živého na neživém se projevuje jako slabost, nebo spíše lépe řečeno jako závislost. „*Na rozdíl od kamene rostlina potřebuje světlo, vodu, vzduch a půdu.*“²⁰

Dalším znakem živého je dle Sokola časová omezenost. Živému je dán určitý časový prostor, po jehož vyčerpání živé na rozdíl od neživého odumírá. Živé se musí o své žití starat a strachovat, o svůj život se přičiňovat. Aby však živé nevyhynulo, je mu

¹⁶ GeS, čl.13.

¹⁷ Srov. tamtéž, čl. 22.

¹⁸ *Společenství a služba: lidská osoba stvořená k Božímu obrazu.* Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. čl. 24.

¹⁹ Srov. SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství.* Praha: Portál, 2004. Antropologie. str. 28.

²⁰ Tamtéž, str. 29.

dána schopnost reprodukce. Posledním podstatným znakem živého je jeho dráždivost. Dráždivost bývá spojována hlavně s živočišnou říší, nicméně i některé rostliny jsou například schopny pootočení se za sluncem.²¹

Po vymezení živého od neživého mohu přejít k antropologickým konstantám, které od živého odlišují člověka. Dle Sokolova pojetí jsou antropologické konstanty následující²²:

Vzpřímená postava

Vzpřímená postava je nejnápadnější rys člověka, kterého si lze všimnout na první pohled bez předchozího studia o člověku. Vzpřímení postavy mělo také rozhodující roli pro vývoj lidství, tak jak ho známe dnes. Člověk se nejdříve postavil na 2 nohy, a i tím se začal lépe rozvíjet. Z nutnosti vzpřímení postavy, které poskytovalo člověku větší rozhled do krajiny ke zpozorování hrozby nebezpečí, se stala člověku výhodou. Protože člověku stačily dvě nohy, mohl ruce používat k takovým úkonům, které předtím nemohl dělat.

Jedním z nově nabytých úkonů je podávání si potravy do úst. Pokud by si člověk nepodával potravu do úst horními končetinami, potřeboval by jinak uzpůsobenou obličejovou část, která by mu lépe umožňovala přijímat potravu. S tím souvisí rozvoj mimiky a komunikace, a hlavně vznik artikulované řeči, která se stala základem lidské kultury.

Párový vztah

Člověk, stejně jako jeho předchůdce primát, žije ve skupinách, v nichž si tvoří párové vztahy. Párový vztah účelně slouží péči o neobvykle dlouho se vyvíjejícího bezbranného potomka. K párovému vztahu patří sexualita, která již nyní neslouží pouze k reprodukčním účelům, ale je důležitým aspektem pro udržení příznivých podmínek k ontogenezi. Párový vztah také umožňuje lepší rozdělení činnosti mezi muže a ženu a jejich charakteristiky.

Pro člověka specifické vzorce chování

Člověk i nadále jedná podle některých vrozených či instinktivně daných vzorců chování, ty jsou však již daleko více schopny reagovat na situaci, jíž jsou poplatné a člověk je tak může do jisté míry ovládat.

²¹ Srov. SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. Praha: Portál, 2004. Antropologie, str. 29.

²² Srov. tamtéž, str. 30-34.

Pro člověka specifické kulturní vzorce chování

Kulturní vzorce chování lze chápat jako jakousi nadstavbu v lidském konání a nastupují v situacích, kde instinktivní vzorce chování nemají jasno. Kulturní vzorce chování dávají člověku jakousi jistotu, že i ostatní lidé podle nich budou jednat. Pokud by tomu tak nebylo, pak člověk pocítuje nejistotu a strach.

Teritorialita

Pro člověka je typická vazba na určité prostředí. Je to pro něj výhodné, protože člověk vždy ze svého okolí žije (sbírá plody, loví ryby nebo obdělává pole). Teritorialita také zmírňuje konflikty, které by vznikaly teritoriální nevyjasněností tím, že vědomí vlastní teritoriality uznávají téměř všechny nám známé společnosti. Pro dnešní život je podstatné vědomí teritoriality v rámci území, na kterém žijeme, ale i například vědomí teritoriality v oblasti vlastnění majetku, bytu, nebo třeba pokoje, do kterého ostatní členové rodiny nemají přístup.

Komunikace s ostatními lidmi

Termín komunikace sdružuje různé způsoby předávání informace. U člověka se jedná hlavně o artikulovanou řeč, nicméně velmi podstatnou složkou lidské komunikace je i mimický výraz a další výrazové prostředky těla, artikulovaná řeč je ale hlavním poznávacím znakem člověka v oblasti komunikace. Každá lidská řeč má společné rysy: dvojí artikulace, pravidla morfologie a syntaxe a jistotu, že daná společnost využívající danou řeč, skrze ni, vyjádří co vyjádřit potřebuje. Lidská řeč, v podobě jednotlivého jazyka, není výsledkem individuálního počínu jednotlivce, ale snahou skupiny.

Lidská řeč slouží nejenom ke komunikaci, ale slouží také k udržování vztahů mezi lidmi. „Proto lidé tak často mluví o počasí, o sousedech, o drahotě, zkrátka o ničem.“²³ Dávají si tak mezi sebou najevo že k sobě patří.

Při pohledu na takové komplexní vymezení člověka si můžeme vzhledem k tématu této diplomové práce představit, co všechno obnáší antropologický kontext sledované problematiky nezaměstnanosti.

1.3.1 Koncept Vladimíra Boublíka

Dále se pokusím představit Vladimíra Boublíka a jeho myšlenkové dílo. Pro plné pochopení Boublíkových myšlenek jsem zařadila i následující podkapitolu, kde

²³ SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. str. 33.

představím přímo autora, protože bez znalostí jeho životních souvislostí bychom nedošli k plnému pochopení jeho myšlenek. Dále se tato podkapitola zaměřuje na náhled Vladimíra Boublíka na člověka a také na jeho náhled na práci, který nám přiblíží autorovy myšlenkové cesty, týkající se nezaměstnanosti jako významného vlivu na člověka v jeho celistvosti.

1.3.1.1 Vladimír Boublík

Pro potřeby této kapitoly, která přibližuje život Vladimíra Boublíka, budu vycházet z knihy „Prolegomena k četbě Vladimíra Boublíka“ autora Jiřího Žůrka.²⁴

Vladimír Boublík se narodil 16. listopadu 1928 v Mokroslukách u Sušice. Od jeho 8 let byl Boublík a jeho 2 bratři vychováváni pouze matkou, která si přála, aby se jeden z bratrů stal knězem. Vladimír Boublík na matčino přání reflektoval a v roce 1939 začal docházet do tzv. malého semináře.

Vystudoval Jirsíkovo gymnázium v Českých Budějovicích a poté nastoupil do tzv. velkého semináře a začal se připravovat v diecézním teologickém učilišti na kněžství. Byl celkem dvakrát vězněn. Po prvním odpykání trestu za činnost v protistátní studentské skupině Erquie nastoupil v Plzni do Škodovky, kde měl možnost nahlédnout svět dělníka, zcela odcizený náboženským hodnotám. Boublík zde dokonce poznal slečnu Zdenu, s kterou udržoval dlouhodobý vztah. Tato zkušenost ho vedla k myšlence, jak pomoci těmto dělníkům-laikům k nahlédnutí křesťanské víry.

V roce 1951 byl povolán do služby k Pomocným technickým praporům, kde se svou jednotkou pracoval ve firmě Moravostav. Kvůli podvodu s dovolenkou mu hrozilo další věznění a tak se pokusil o útěk za hranice. Tento pokus byl však vzhledem ke všem okolnostem předem odsouzen k neúspěchu. Z této, nyní již vojenské vazby Boublík ale opět utekl a s vypětím všech fyzických sil se mu podařilo utéct až do Berlína.

Svá studia dokončil v Římě studiem teologie na Lateránském papežském athenaeu, kde později, po ukončení svého studia vyučoval. 9. 6. 1972 byl oficiálně jmenován řádným profesorem fundamentální teologie a vzápětí, 20. 6. 1972 byl jmenován děkanem Teologické fakulty Lateránské univerzity.

²⁴ Srov. ŽŮREK, Jiří. *Prolegomena k četbě Vladimíra Boublíka a analýza stěžejních témat jeho myšlenkového odkazu*. str. 149.

Vladimír Boublík měl velmi zajímavý život. Ve sledu událostí, které ho životem provázely, nalezneme různé osudy. Vladimír Boublík jako student, dělník v komunistické továrně, politický i vojenský vězeň, učitel, děkan, teolog, pastor. Jeho životní příběh nenechával chladnými ani soudruhy z STB a chtěli ho získat ke své spolupráci hned po emigraci v roce 1955 všemi možnými způsoby. Tato „diplomatická“ spolupráce, jak ji sám Boublík označoval, mu umožnila se vídat se svou rodinou, která za ním mohla do Říma jezdit. Boublík si dával vždy dobrý pozor, choval se rozumně a dával jen takové informace, které mohli dopomoci k uskutečnění dobré věci.

1.3.1.2 Náhled Vladimíra Boublíka na člověka

Teologická antropologie je nauka, která nejen v Boublíkově díle dává odpovědi na otázky každého člověka po jeho původu a nahlíží na člověka jako na lidskou bytost i z teologického pohledu. Jsou to otázky po původu a budoucnosti člověka ve světle křesťanské víry a také otázka po smyslu lidského bytí.²⁵

Teologická antropologie tedy nahlíží člověka ve světle Krista a tím se odlišuje od ostatních nauk, hovořících o člověku. Podle Boublíka se nelze teologicky dívat na člověka bez přítomnosti pohledu na Ježíše Krista.²⁶

1.3.1.3 Náhled Vladimíra Boublíka na práci

Boublík se ve svém díle *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši* zabývá mimo jiné otázkou teologie práce. Říká, že práce má pro člověka náboženský význam a tuto myšlenku spojuje se vztahem mezi Stvořitelem a člověkem přítomným ve světě. Další odkaz vede k Písmu svatému, ke knize Geneze, kde je vyjádřena myšlenka, že člověk svou prací pokračuje v díle Stvořitele (Gn 1,26-31 a 2,4-15). Druhá strana práce ale podle Boublíka odkazuje k hříchu ve smyslu nadměrného usilování o úspěch a nadbytečného hromadění bohatství.²⁷

Přílišné lpění na majetku a s tím spojené nadměrné úsilí při práci Boublík kritizuje i v dnešní, moderní civilizaci. Uvádí, že například řeční filozofové prací opovrhovali a považovali ji za něco, co přísluší pouze služebnictvu. Moderní civilizace si z práce udělala modlu a často jí podřizují veškerou svou ostatní činnost, což vede

²⁵ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. str.7.

²⁶ Srov. tamtéž, str.7.

²⁷ Srov. tamtéž, str.88.

k nerovnováze denního života. Práce se pro člověka pak stává pouze prostředkem k dosažení hmotných statků a původní záměr, citovaný v knize Geneze, se pomalu vytrácí.²⁸

Práce je po Boublíka všechna lidská činnost, do které se nedá zahrnout pouze zaměstnání vedoucí k obživě, ale i každá tvořivá, rukodělná i výchovná činnost.

Pokládá práci za specificky lidskou záležitost a spojuje ji s rozumem a svobodou. Zvíře nemůže provádět práci v pravém slova smyslu, tak jak na ni nahlížel autor. Zvíře jedná instinktivně, a i když některé činnosti vykonává, není schopno přijmout daný úkol s vědomím následků svého konání a svobodou v přetváření a dotváření zadaného úkolu.²⁹

V předešlých odstavcích jsem zmínila práci člověka v kontextu pokračování ve Stvořitelově díle. V tomto pojetí práce k člověku neodmyslitelně patří. Člověk prací mění svět tak, aby se mu v něm dobře žilo a aby v něm mohl dále pracovat a tak pokračovat v díle Stvořitele. Pokud člověk přetváří svou práci svět, dělá to i proto, aby se v něm mohla zjevovat Stvořitelova láska k lidem.

Práci chápe autor i jako akt solidarity a společenskosti člověka. Prací se člověk začleňuje do společenských struktur a dává najevo svoji náklonost dalším lidem formou solidarity v budování společného díla. „*Každý kousek chleba vyžaduje spolupráci mnoha lidí...*“ V tomto ohledu každá práce vykonaná člověkem ukazuje lásku k dalším lidem. Práce je do jisté míry považována za modlitbu a modlitba za formu náročné lidské činnosti.³⁰

Toto pojetí můžeme považovat za velmi inspirativní pro antropologické uchopení problematiky práce a potažmo nezaměstnanosti.

1.3.2 Koncept Jana Pavla II.

V následujících podkapitolách se budu zaměřovat na život a dílo papeže Jana Pavla II, který je jednou z nejvýznamnějších osobností 20. století. Stejně tak jako v předchozích odstavcích, popisujících souvislosti života a díla Vladimíra Boublíka, budu i v těchto odstavcích uvádět náhled Jana Pavla II. na člověka a také autorův pohled přímo na práci, která je s člověkem bytostně spjata.

²⁸ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*, str. 89.

²⁹ Srov. tamtéž, str.90.

³⁰ Tamtéž, str.91.

1.3.2.1 Jan Pavel II.

Jan Pavel II., vlastním jménem Karol Wojtyła, se narodil 18. května 1920 ve Wadovicích v Polsku. Neměl příliš šťastné dětství, bylo provázené rodinnými tragédiemi.

Studoval na gymnáziu ve Wadovicích, přičemž již v době tohoto studia projevoval velkou víru, dle všeho ovlivněnou jeho otcem, který byl velmi zbožný.³¹

Od roku 1937 studoval na filozofické fakultě Jagellonské univerzity. Velký dopad na život Karola Wojtyły mělo obsazení Polska vojsky nacistického Německa, které předčasně ukončilo jeho studium na Jagellonské univerzitě. Wojtyła nejprve nastoupil k studentským legiím, ale po brzké kapitulaci Polska začal pracovat v kamenolomu chemické továrny Solvay. Pracovní zkušenosti v kamenolomu ho inspirovaly k vydání k napsání básně Kamenolom.³²

V roce 1943 si přál započít studium na Teologické fakultě, nicméně kvůli pracovním povinnostem se musel studiu věnovat tajně. Stále pracoval v chemické továrně, ale k tomu byl již zaměstnán na Univerzitě jako asistent, což mu umožňovalo lepší přístup ke studiu a možnost vést skrytě semináře.³³

Po odchodu nacistických vojsk z Polska vydává Karol Wojtyła svou první knihu, sbírku básní *Píseň o skrytém Bohu*.³⁴

Roku 1946 byl vysvěcen na kněze, roku 1958 se stal krakovským biskupem, v roce 1963 arcibiskupem krakovským, v roce 1967 kardinálem a 16. 10. 1978 byl Karol Wojtyła zvolen papežem a přijal jméno Jan Pavel II.³⁵

Zúčastnil se 1. a 3. zasedání II. Vatikánského koncilu a výrazně přispíval k tvorbě dokumentů, zabývajících se náboženskou svobodou a pastorální konstitucí církve. Dva stěžejní dokumenty, které z koncilu vzešly, jsou *Dignitatis humanae* a *Gaudium et spes*, kterému se budu podrobněji věnovat ve 4. kapitole o významných dokumentech sociální nauky církve ve vztahu k lidské práci.

³¹ Srov. WALSH, Michael. *Jan Pavel II: [životopis]*. Přeložil Jiří SVOBODA. Brno: Barrister & Principal, 1995, str.11.

³² Srov. tamtéž, str.13.

³³ Srov. tamtéž, str.17-19.

³⁴ Srov. tamtéž, str.20.

³⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Předním úkolem kultury je výchova: projev papeže Jana Pavla II. v UNESCO 2. června 1990*. Přeložil Rudolf MARTIN. Praha: Naděje, 1990, str. 3.

V roce 1979 vydal svou první encykliku *Redemptor hominis*, v které se věnuje lidské důstojnosti a postavení náboženství ve společnosti. V roce 1980 vychází další encyklika *Dives in misericordia*, věnovaná tématu mezilidských vztahů a vztahu mezi člověkem a Bohem.

1.3.2.1 Náhled Jana Pavla II. na člověka

Antropologie papeže Jana Pavla II. nahlíží na člověka jako na osobu, která má nadání být rozumná a s tím ve spojení hledat objektivní pravdu a dobro, má svou svobodu, s kterou se pojí zodpovědnost. Je také osobou milující a osobou, která se rozhoduje podle svého svědomí.³⁶

Svědomí člověka je velmi důležitou složkou člověka, protože člověka uschopňuje chovat se podle přirozeného zákona a podle závazných morálních norem, kterými lze chápat například Desatero.³⁷

Jan Pavel II. kladl velký důraz na lidskou důstojnost, což Walsh přisuzuje dlouhodobému pobytu Jana Pavla II. nedaleko koncentračního tábora Osvětim. „*Navíc pocházel z toho kraje Polska, kde byla Osvětim. Není tedy divu, že byl zaujat především základem lidské důstojnosti, důstojnosti zakotvené ve vztahu člověka k Bohu v Kristu.*“³⁸

1.3.2.2 Náhled Jana Pavla II. na práci

Téma práce se v dílech sociální nauky církve, jejichž autorství patří Janu Pavlu II., objevuje velmi často, nicméně mnohem důležitější než samotná práce je pro něj pracující člověk. „... *základem hodnoty práce je sám člověk – její subjekt. S tím se ihned pojí důležitý závěr mravní: ačkoli je pravda, že člověk je určen a povolán k práci, přece má především "práce sloužit člověku, a ne člověk práci".*“³⁹

Dává tímto postojem najevo, že není důležité pojednávat o práci osamoceně, o něčem co je dobré samo pro sebe, ale je dobré o ni hovořit ve spojitosti s člověkem, který jí dává smysl. Práce je v posledku projevem člověka, umožňuje mu jeho seberealizaci a tvůrčí činnost. Stejně jako jí člověk dává smysl, směřuje ji, tak se i práce

³⁶ Srov. GRABOWSKI, Marian. *O antropologii Jana Pawła II.* Toruń: Wydawn. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2004., s. 214.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 192.

³⁸ WALSH, Michael. *Jan Pavel II: [životopis]*, str.279.

³⁹ LE 6.

stává konkrétním projevem člověka a umožňuje tak lepší teologické i filozofické pochopení člověka.⁴⁰

Práce v sobě skrývá potencialitu realizace důstojnosti člověka⁴¹ a uskutečnění jednoty mezi lidmi. Morálnost každého jednotlivého lidského činu značí, že i přetváření světa a vlastní seberealizace člověka sebou nese morální náboj.⁴² Člověk pracuje nejen proto, aby zaplnil čas poskytnutý na Zemi, pracuje i proto, aby tento poskytnutý čas byl kvalitní, aby měl tvořivý základ.

Práce má podle autora i společenský význam. Člověk není schopen pojmout všechny činnosti a není tak plně soběstačný. Zde vyvstává potřeba spolupráce a solidarity mezi lidmi, umožňuje jejich participaci.⁴³

Stejně jako v konceptu vnímání práce Boublíkem, i v díle Jana Pavla II. lze nalézt informaci, že práci jsou schopni vykonávat pouze lidé. Je totiž cíleným jednáním založeným na rozumu, který je vlastní pouze člověku.⁴⁴ Tuto formulaci nalzáme v sociální encyklice Jana Pavla II., *Laborem Exercens* (1981): *Člověk „je ustanoven, aby si podmanil zemi (Gn 1,28), a tím je od samého počátku povolán k práci. Právě práce je jednou ze známek, které odlišují člověka od ostatních tvorů, neboť jejich činnosti spojené s udržováním života nelze nazvat prací. Jenom člověk je jí totiž schopen a jenom člověk ji vykonává, a práci současně vyplňuje svůj pozemský život. Tak tedy práce nese v sobě zvláštní známku člověka a lidství, známku osoby působící ve společenství osob – a tato známka je její vnitřní kvalifikace a základ její povahy.“*⁴⁵

Práce je pro člověka dobrá, hlavně k dosažení svého plného lidství a slouží mu jako nástroj přetváření okolního světa. Podle Jana Pavla II. je práce dokonce pro člověka tolik charakteristická, že v sobě sama nese známky lidství.

⁴⁰ BURDA, František. *Obraz člověka ve filosofickém světě Karola Wojtyly*, str. 225.

⁴¹ Srov. LE 9.

⁴² Srov. BURDA, František. *Obraz člověka ve filosofickém světě Karola Wojtyly*, str. 226.

⁴³ Srov. tamtéž, str.228.

⁴⁴ Srov. tamtéž, str. 227.

⁴⁵ LE, Úvod.

2. KAPITOLA – PRÁCE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA

„Práce je vědomá, úmyslná, na předmět zaměřená činnost duchovních nebo tělesných schopností člověka za účelem uskutečnění hodnot, které slouží Bohem chtěnému naplnění smyslu života, jako i lidské společnosti a v konečném důsledku i Boží slávě.“ Takto práci interpretuje z křesťanského hlediska kardinál Joseph Höffner.⁴⁶ Křesťanská interpretace práce je pro potřeby této diplomové práce velmi zásadní, protože jak už bylo uvedeno v cíli této diplomové práce, ráda bych popsala práci a nezaměstnanost nejenom jako sociální problém, ale také jako problém antropologický, tedy problém týkající se člověka v celé jeho celistvosti, kam z hlediska teologické antropologie víra patří.

Assländer a Grün hovoří o práci jako o fenoménu, který se dotýká všech rovin lidského bytí a není tak pouze povrchně chápanou viditelnou činností, protože obsahuje mimo jiné duchovní rozměr. Práce, jako náš projev na nás zpětně působí a není tak pravdou, že bychom z práce neměli žádný viditelný užitek, i když se zrovna nejedná o práci v rámci naší výdělečné činnosti. Efekt práce na sobě pozorujeme jako působení na naše pocity a na naši duši.⁴⁷

Díky práci může člověk využívat přírodní statky, může je těžit a využívat k dalšímu zpracování, což napomáhá k solidárnímu zvyšování kvality v oblasti celkového hospodářství. Práci, při které těžíme přírodní statky, nemyslíme bezúčelné plundrování. Myslí se tím rozumné využívání bohatství přírody k přetváření světa, ve kterém žijeme a zlepšení životní úrovně člověka. Příznivému způsobu využívání přírodních zdrojů a ochraně životního prostředí se věnuje papež František v sociální encyklice *Laudato si'*, jak o tom bude pojednáno ve čtvrté kapitole.

Každá práce, kterou člověk vykonává, je jím nějak pozměněna a je na ní otisknut znak tohoto jednotlivého člověka. Budováním a přebudováváním okolního světa prací člověka, dochází ve společnosti k budování kultury jako takové.⁴⁸

O práci se hovoří i v Sociálním kodexu církve, kde je práce vysoce ceněna. Práce je zde chápána jako prostředek uvědomění si vlastní důstojnosti, která je základem lidského bytí a vědomí, a jako účel, který člověka povolává k přetváření

⁴⁶ Srov. JOSEPH HÖFFNER, PREL. MICHAL CHABADA. *Křesťanská nauka o společnosti*. Trnava: Dobrá kniha, 2007, str. 121.

⁴⁷ Srov. ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*, str. 13.

⁴⁸ Srov. RAUSCHER, Anton. *Soukromé vlastnictví ve službách pracujícího člověka*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995. *Ordo socialis*, str. 23.

světa, žití v solidaritě a vědomí ostatních lidí. Práce je také součástí společenského života, zaručuje nezadatelná práva pracujících a pomáhá řešit problémy mezi pracujícími lidmi. Vytváří spravedlivější společnost, v které i lidé bez hmotného zajištění mohou usilovat o hmotné statky, pořízené za spravedlivou odměnu za vykonanou práci.⁴⁹

Höffner hovoří o sedmi významech práce a povolání. Jsou to:⁵⁰

Práce jako nevyhnutelnost

Tím, že je člověk členem přírody, je s prací nevyhnutelně spojen. Bez práce není možné zachování jeho života, celého druhu a kulturního života. Práce také člověka odlišuje od zvířete, u kterého vidíme namísto práce pouhé instinktivní chování.

Práce jako cesta k rozvoji člověka

Práce je životní projev člověka, díky kterému se může rozvíjet a stávat se tak člověkem v pravém slova smyslu. Protože byl člověk stvořen jako obraz Boží, je pro něj práce nevyhnutelná. Člověk svojí prací pokračuje v díle Stvořitelově, který mu k tomu ponechal prostor.

Práce jako vytváření a přemáhání světa

Autor vychází z knihy Geneze (Gn 1,28), kde Bůh vyzývá k podmanění a naplnění Země, které v konečném důsledku napomáhá k vytváření partnerství člověka a Boha.

Práce a zaměstnání jako služba

Podle křesťanského výkladu je práce společnou a vzájemnou službou bližním, rodině i národu. Tuto myšlenku autor přibližuje Taulerovo podobenstvím o rolníkovi, kterému Pán na otázku, zda by měl radši pracovat na poli nebo si jít sednout do kostela odpověděl, že má raději obdělávat své pole a zajistit si obživu.

V textu se také objevuje dělení služeb a typů zaměstnání do 4 skupin, a to duchovně činný člověk, pomáhající člověk, člověk, který radí a člověk, který hospodaří.

Práce jako pokání

Práce je nositelkou námahy, jak tělesné tak i duševní. Dle vyjádření Lva XIII. pracuje člověk svobodně, na základě vlastního rozhodnutí, ale zároveň i ve smyslu odčinění hříchu, což není možné bez námah a odříkání.

⁴⁹ Srov. SPIAZZI, Raimondo., ed. *Sociální kodex církve*. Přeložil Ivo CÍSAŘ. Tišnov: Sursum, 1993, str.44.

⁵⁰ Srov. JOSEPH HÖFFNER. PREL. MICHAL CHABADA. *Křesťanská nauka o společnosti*, str. 122-128.

Práce jako smíření

Útrapy a námaha spojená s prací není kletbou, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale smířením. Původním Božím záměrem nebylo dělat z práce prokletí. Tento aspekt se objevil až s lidmi, kteří v některých svých činnostech, například v zotročení druhých nebo stavbách koncentračních táborů, zapomněli na úděl práce jako smíření a přidali jí nálepkou kletby, něčeho nepříjemného.

Snášení práce může být v tomto ohledu chápáno i jako spolupráce se Synem Božím na vykoupení lidstva.

Práce jako oslava Boha a příprava budoucí „svobody Božích dětí“

Člověk přetváří svět, který byl kvůli hříchu časově podmíněn, a dává mu tím punc novoty. Mnoho lidí se musí spokojit s takovým zaměstnáním, které adekvátně neodpovídá jeho požadavkům. Rozdíl v pojetí takového zaměstnání běžném a křesťanském tkví v Boží prozřetelnosti, kdy křesťan pokorně přijímá to, co pro něj Bůh připravil. Důkaz můžeme spatřit v Písmě svatém: *„Všechno co říkáte nebo děláte, všechno dělejte ve jménu Pána Ježíše a skrze něho vzdávejte díky Bohu Otci.“* (Kol 3,17)

2.1 Pojem, definice, druhy práce

Definovat práci je poměrně složité, protože se skládá z různých komponent a náš náhled na ni je měněn množstvím aspektů. V průběhu času se pojetí práce velmi změnilo. Původně byla práce chápána jako práce na poli nebo pozemku a týkala se tedy hlavně otroků nebo námezdních pracovníků. Později se pojem práce rozšířil i na chápání práce jako činnosti řemeslníků či umělců. Duševní rozměr práce se stal novým aspektem práce až v období novověku a zahrnoval v sobě i myšlenku, že nechápeme práci jednostranně, ve smyslu že ji vlastníme nebo nám slouží, ale jako naši součást. Výslednou definici bychom tedy mohli definovat tak, že práce je vše, co je spojeno s námahou a úsilím, ale i s tvůrčí nebo duchovní činností.⁵¹

O chápání práce nejen jako o výkonu zaměstnání nebo namáhavé fyzické práce hovoří ve své knize také Marie Jahoda. „Employment or jobs refers to work under contractual arrangements involving material rewards. This definition does not encompass all economically relevant forms of work. Excluded by this narrower conception is not only work performed at different historical periods or in contemporary

⁵¹ Srov. ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*, str. 13.

non-industrialised societies but also forms in industrialised societies: by the self-employed, most housework, work in the hidden economy of voluntary work for social purposes and DIY activities. All this is work too."⁵² Marie Jahodová hovoří o práci nejen v kontextu výdělečné činnosti, tedy práce založené na smluvním ujednání, ale zdůrazňuje, že i různé kreativní činnosti nebo domácí práce můžeme právoplatně sdružovat pod pojmem práce.

2.2 Biblické pojetí práce

Představa lidí o pojmu práce se v čase měnila. Dnes je práce pojímána jako ukazatel místa, na kterém se člověk nachází. Díky práci člověk má určitý společenský status a intuitivně se přiřazuje k určité skupině lidí.⁵³ V Bibli byla práce pojímána poněkud odlišně od dnešního chápání. Práce nebyla vnímána jako ukazatel společenského statusu, jako otázka prestiže. Práce byla chápána jako prostředek, jímž si člověk shání obživu a jímž se také snaží o zabezpečení jeho rodiny.

2.2.1 Práce ve Starém zákoně

O pojmu práce můžeme díky jeho poplatnosti v každé době číst ve Starém i Novém zákoně. Podle Starého zákona stvořil za 6 dní Bůh zemi (Srov. Gn 1,1-1,31) a ukázal tak důležitost práce pro všechny. Člověk má podle Starého zákona pokračovat v díle Stvořitelově jako Boží obraz a obhospodařovat zemi, která mu k životu byla dána. „*Buďte plodní, rozmnožujte se, naplňte zemi a podrobte si ji; vládněte mořským rybám, nebeským ptákům a všem živým tvorům, kteří se pohybují po zemi*“ (Gn 1,28). Důležité je uvědomění, že práce není trestem za hřích Adama a Evy, ale byla prvním lidem vlastní ještě před prvním hříchem, byla jim vlastní od prvopočátku a není tedy pouhá reakce na potřeby lidí. „*Bůh Jahve vzal člověka a usadil ho v zahradě Edenu, aby ji obdělával a střežil*“ (Gn 2,15). Po prvotním hříchu se práce mění v něco nepříjemného (Srov. Gn 3,6-8), co má sloužit lidem primárně k obživě svojí a obživě svých rodin. „*V potu tváře budeš jíst svůj chléb, dokud se nenavrátiš do země. Protože z ní jsi byl vzat.*“ (Gn 3,19)

⁵² JAHODA, Marie. *Employment and unemployment: a social-psycholog. analysis*. Cambridge u.a: Cambridge Univ. 1982, str. 8.

⁵³ Srov. ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*. str. 45.

Ukázal také důležitost sedmého dne, jako dne odpočinku a rozjímání, který posvětil (Srov. Gn 2,1-2,2). Více o tomto tématu bude pojednáno v podkapitole zabývající se volným časem.

Pro studium práce a aspektů s ní spojených je ve starozákonním kontextu velmi nápomocná kniha Kazatel. Kniha Kazatel mimo jiné hovoří i o problematice workoholismu, který spojuje s absencí odpočinku a volného času. „*Lepší je hrst odpočinku než dvojitá hrst tvrdé práce a honba za větrem*“ (Kaz 4,6). Celkově starozákonné texty vybízejí člověka k pilné práci a odbourání zahálky ze života, ale zdůrazňují, že je potřeba najít vhodnou hranici činností. Není žádoucí, aby člověk byl otrokem práce, aby jí podřizoval většinu ostatních aspektů svého života, ale není vhodné ani soustavné nicnedělání, zahálka a lenost.

Práce musí být konána poctivě a s dobrým úmyslem, nikdy ne s úmyslem někoho druhého poškodit. „*Nebudete krást a nebudete podvádět a žádný nebudete jednat falešně se svým společníkem*“ (3Moj 19,11). Vzhledem k tomu, že by práce měla být konána s úmyslem nikomu druhému nezpůsobit neštěstí, neměli bychom ho způsobovat ani sobě, čímž mám na mysli vědomí vlastního finančního rozpočtu a uvědomělé nakládání s financemi v každodenním životě, k čemuž můžeme najít spojitost i v knize Přísloví „*Mzda spravedlivého vede k životu, výdělek zlovolníka ke hříchu*“ (Př 10,16). „*Nedbalá ruka ochuzuje, ruka pilných obohacuje.*“ (Př 10,4).

V souvislosti s prací je ve Starém zákoně také patrný apel na spravedlivou odměnu za vykonanou práci. „*Běda, kdo svého bližního nutí pracovat zadarmo a jeho výdělek mu nedává.*“ (Jr 22,13-17). Stejný apel můžeme spařovat i v dokumentech sociálního učení církve a bude pečlivěji rozpracován ve 4. kapitole této diplomové práce.

2.2.2 Práce v Novém zákoně

V Novém zákoně nalézáme spojitost člověka s prací v osobě Ježíše Krista. Ježíš Kristus byl tesař a práci tedy vykonával vlastníma rukama (Srov. Mt 13,55), přičemž těžká a namáhavá práce tesaře nebyla na Římském území vůbec prestižní záležitostí. „*Pro člověka má být čest pracovat svými rukama a touto prací dávat příklad ostatním lidem*“ (Srov. 1 Sol 4,11.12). Odkaz na práci jako zaměstnání nalézáme i v evangeliích, kde jsou uvedena povolání jednotlivých Ježíšových apoštolů.

Nový zákon následuje v připomínce soboty jako sedmého dnem jako dne odpočinku Starý zákon. „*Sobota byla učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu; takže Syn člověka je pánem nad sobotou.*“ (Mk 2,27-28). Citace odkazuje na uvědomění, že sobota, stejně jako všechno ostatní byla Bohem stvořena pro člověka.

Velmi důležité poselství Nového zákona hovoří o spravedlivé mzdě, jak o tom opět budu později psát ve čtvrté kapitole, protože spravedlivá mzda je jedním z témat objevujících se v dokumentech sociálního učení církve. Člověk má přirozené právo na práci a také na spravedlivou odměnu za jeho práci, „*Neboť dělník je hoden své mzdy*“ (Lk 10,7). Na jeho právu nesmí být ohrožen a nesmí mu tak být mzda za vykonanou práci upírána „*Hleďte: křičí mzda, o niž jste připravili dělníky, kteří žali vaše pole, a křik ženců dolehl k uším Pána Zástupů.*“ (Jak 5,4).

2.3 Vybraná údobí dějin práce

Vývoj práce v dějinách lidstva je velmi zajímavou záležitostí, proto bych v této podkapitole ráda nastínila stručný vhled do problematiky. Budu se postupně zabývat pojetím práce v antice, ve středověku a v novověku a snažit se zmapovat odlišnosti mezi jednotlivými pojetími. Vnímání problematiky práce ovlivňuje měnící se kultura, která s sebou nese různé kulturní odlišnosti a odlišnosti v životních hodnotách či vnímání náboženství.

2.3.1 Pojetí práce v antice

V antickém Řecku a Římě panovalo naprosto odlišné chápání práce od chápání, které máme dnes. Řekové, kteří zastávali veřejné úřady, měli mít přiměřené bohatství, které by jim umožňovalo manuálně nepracovat a věnovat se duševní činnosti. Římané znali pojetí práce obdobně jako Řekové. V ideálním případě měl být den věnován kontemplativním činnostem, kterým byla přikládána ta pravá důležitost, a fyzická, manuální práce jim v tomto dobrém trávení času bránila. „*Manuální práce znamenala námahu, nehodnou svobodného člověka, morálně podřadnou činnost, vhodnou pro otroky.*“⁵⁴ Fyzická práce jako taková, chápána latinským pojmem *Labora*, znamenající dřinu, utrpení a fyzickou námahu, byla přenechávána otrokům a lidem nesvobodným,

⁵⁴ ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*, str. 16.

s výjimkou práce zemědělské, přičemž zemědělec, hospodář sice pracoval v úrovni otroka, avšak jeho postavení bylo znatelně vyšší.⁵⁵

Práce byla chápána jako tvůrčí činnost, při které se vyrábějí nové statky, s kterými se pak obchoduje. Kritizován byl způsob, dnes bychom mohli říci, překupování, při kterém nové věci nevznikaly a stávající statky sloužily pouze výdělečným účelům a nevytvářely radost z jejich tvorby. Démokritos tento způsob obživy dokonce nazývá ostudným podnikáním.⁵⁶

Ve srovnání s dnešní společností je pro antickou společnost méně typické finanční hledisko práce. Antická společnost před finanční stránkou práce preferovala spíše její užitek pro jedince i pro společnost.

2.3.2 Pojetí práce ve středověku

Ve středověku panovalo ve společnosti naprosto odlišné povědomí o práci, než tomu bylo ve společnosti antické. Velkou roli v chápání práce hrála katolická církev a základ povinnosti pracovat v Bibli, jak o tom bylo pojednáno v předešlých odstavcích věnujících se práci v Bibli.

Práce je nevyhnutelnou součástí života a je vnímána jako společná služba Bohu a dobru lidí. Naopak zahálčivý způsob života je vnímán jako velký hřích, je to trvalá nečinnost člověka, která na základě výpovědí biblických textů není pro člověka možná.⁵⁷ Na druhé straně dochází k podstatnému rozkvětu řemesel.

O důležitosti práce pro život člověka hovořil také Tomáš Akvinský, který tvrdil, že „zahálka je počátkem všeho hříchu“ a hlavní užitek práce spatřuje v zajištění životních potřeb, výchova člověka k sebeovládání, krocení tělesné žádostivosti a umožnění rozdávat almužny.⁵⁸ Vyšší váhu přikládal Tomáš Akvinský pouze život zaměřený na zkušenost s Bohem, čímž osvobozoval kněze od fyzické práce.

Středověk podporoval dělbu práce mezi lidmi a stanovoval 3 stavy (reprezentující ve společnosti církevní učení o trojím stavu), jimiž byly klérus, kterému připadala pastýřská činnost a provádění náboženských rituálů, šlechta či rytíři, starající se o ochranu obyvatelstva a angažující se ve prospěch veřejného blaha, případně

⁵⁵ Srov. ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*, str. 16.

⁵⁶ Srov. tamtéž, str. 17.

⁵⁷ Srov. tamtéž, str. 24.

⁵⁸ Srov. tamtéž, str. 25.

vykonávající antikou opěvující kontemplativní činnost a sedláci, přičemž sedláci tvořili po celou dobu středověku 80-90% populace.⁵⁹

Církev varovala před nepoctivostí obchodníků, kteří prostřednictvím svých obchodů získali svou moc ve společnosti. Církev toto kritizovala, ale v průběhu středověku se pro touhu po moci od obchodníků trochu jejich umu naučila, což mimo jiné vedlo k obchodu církve s odpustky.⁶⁰

2.3.3 Pojetí práce v novověku

Období novověku s sebou přineslo markantní rozdělení společnosti, kde na jedné straně stál bohatší vrstvy obyvatel, jako například vzdělaní měšťané a na straně druhé chudí nádeníci a dělníci, kteří tvořili většinu populace.⁶¹

Na přelomu středověku a novověku se začínají objevovat myšlenky kalvinismu, které zbavují obchodníky jejich „provinění“ za podnikatelský úspěch a bohatství v domnění, že v případě rozdělení lidí na chudé a bohaté jde o Boží záměr. Tato myšlenka v sobě ale zahrnuje i povinnost bohatých chudým pomáhat, protože nevšímat si nebo přehlížet bídu a nouzi jiného člověka je protivením se Božímu záměru. Myšlenky kalvinismu ale varují člověka před získáváním bohatství pouze pro vyzdvihování vlastního ega, kterému se podřizují všechny ostatní lidské záležitosti, a vede ke vzniku myšlenek kapitalismu.⁶²

Vyvstává otázka, zda slouží práce ke stále většímu podílu na trhu, nebo jestli práce slouží pouze k výdělku, který postačí k slušnému životu?

2.4 Práce jako pozitivní hodnota

Pozitivní hodnota je takový aspekt lidského života, který na něj působí v kladném smyslu. Je to taková hodnota, která člověku do života něco přidává a co ho dělá lepším. Práce v sobě tento aspekt pozitivnosti jistě nese a je tak pro život člověka velmi přínosná.

Zajisté jako první myšlenka na pozitivní stránku práce přichází práce jako zdroj obživy. Ne každá práce je však činěna výhradně pro obživu, ale v motivaci pro tuto činnost bychom našli i jiné aspekty. Práce má účinek na mnoho oblastí lidského života.

⁵⁹ Srov. ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*, str. 26-27.

⁶⁰ Srov. tamtéž, str. 28.

⁶¹ Srov. tamtéž, str. 28.

⁶² Srov. tamtéž, str. 29-30.

Jako příklad uvedu vědomí určitého řádu, který v práci zažíváme, uvědomujeme si díky ní plynoucí čas. V práci si mnoho lidí vytvoří sociální vazby, které by bez docházení do zaměstnání neměl možnost získat. Dalším důležitým aspektem práce je smysl jednání a činů člověka.

Zajisté je namístě se zamýšlet nad smysluplností práce, protože ne každá práce člověka naplňuje a dává tak jeho pracovnímu životu i životu v celé své velikosti smysl. Otázkou smysluplnosti lidského jednání a žití se ve svém díle zabýval Viktor Emanuel Frankl. Člověk podle něj touží po smyslu, čehož využívají i zaměstnavatelé, kteří vědí, že pokud bude mít pro jejich pracovníka jeho pracovní náplň nějaký smysl, podá takový pracovník lepší výkon. Pokud je pracovníkovi například známý cíl jeho práce, snáze ho bude dosahovat, než kdyby pracoval bez vědomí cíle. Dalším aspektem, který je z hlediska smysluplnosti práce pro kvalitu a prožívanou radost z práce důležitý, jsou hodnoty, které pracovní společnost zaujímá. Takové hodnoty pak mají za úkol kolektiv stmelovat a působí tak ve společnosti jako pozitivní zajištění, z něhož pramení radost, pracovníci se cítí bezpečně a jsou orientováni na již zmiňovaný cíl.⁶³

Práce je často chápána pouze jako fyzická činnost. Je ale důležité si uvědomovat, že práce pro člověka plní i úlohu psychologickou. Může být cestou k rozvíjení takového jednání, které společnost označuje za morální. Pomáhá tedy člověku kromě obživy rozvíjet i duchovní rozměr.⁶⁴

Prostřednictvím práce se člověk seberealizuje a utváří se tak jako osoba. Práce se podílí na uvědomování si vlastní hodnoty právě skrze zmiňovanou seberealizaci, díky které má možnost vstupovat do sociálních vztahů a vytvářet si přátelské vztahy.⁶⁵

2.5 Problémové aspekty spojené s prací

S prací se pojí i různé problémové aspekty, které si každý z nás uvědomuje, ale ne každý člověk jim přikládá patřičnou váhu. Pokud má práce člověku dle předchozí kapitoly pomáhat v zajištění obživy i rozvoji jeho duchovního života, musí pak člověk také znát své hranice. Jednou z hranic, o které bych se ráda zmínila, je hranice kvantity. Práce je pouze jedním z aspektů lidského života a neměla by ho tak pohlcovat v celém rozsahu. Taková situace pak může v některých případech vést k workoholismu, který je typicky spojován s problémovými aspekty v oblasti práce, nebo syndromu vyhoření,

⁶³ Srov. ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*. str. 93.

⁶⁴ Srov. tamtéž, str. 105.

⁶⁵ Srov. BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. str. 319.

který naopak člověku může znemožnit přístup k povolání, které by rád vykonával. Pokud naopak v otázce kvantity práce člověk není příliš snaživý, zdálo by se, že kvantitativní rozměr práce by mohl být v pořádku. Bohužel tomu tak není a například přesouvání zodpovědnosti na zaměstnavatele nebo jiný zastupitelský úřad také vytváří v pracovním životě člověka značný problém. Je přirozeným právem člověka pracovat, jak o tom budu ještě psát ve 4. kapitole. Člověk je také obdařen zodpovědností, která mu ve spojení se svědomím a svobodou ukládá, aby svým zaměstnáním patřičně zabezpečoval chod jeho rodiny a také aby svou snahu vedl zlatou střední cestou. Nyní je jistě namístě zmínit se i o problematice trávení volného času. Ne snad že by trávení volného času bylo problémovým aspektem spojeným s prací, ale protože aby mohl člověk dobře pracovat, potřebuje ve svém životě určitou vyváženost v činnosti, kterou mu adekvátní trávení přiměřeného volného času poskytuje.

2.5.1 Workoholismus

Workoholismus je nezdravý vztah k práci. Pro příklad uvádím jeden z výkladů slova workoholismus. Podle Kopřivova výkladu se termín workoholismus skládá z dvou anglických slov, a to ze slova „work - práce“ a dále ze slova alkoholism. Jedná se tedy o „alkoholismus práce“. Popisuje jej jako závislost na práci, která je podobná závislosti na alkoholu.⁶⁶

Workoholik není jenom člověk, kterého práce baví nebo ji koná v takovém množství, aby například splatil půjčky, ale je to člověk, který práci zcela propadl, baví ho a nezná od ní odpočinku.⁶⁷

Tento problém není výlučně spojený s určitým pohlavím, věkem, statusem ani není výlučně spojen s výdělečnou prací. Vášni workoholismu může propadnout každý, i když procentuálně vyšší četnost případů workoholismu můžeme nalézt u mužů. U žen se často s workoholismem setkáváme u nevýdělečné činnosti, často se jedná o ženy, které na sebe vzaly úkol precizně uklizené domácnosti a neznají nic jiného, než otrocky své domácnosti sloužit.⁶⁸

Počáteční projevy workoholismu jsou u každého jiné, protože člověk není vždy stejný, ani pokud se nebavíme o workoholismu, ale mluvíme o člověku jako celku.

⁶⁶ Srov. KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese. Praha: Portál, 1997, s. 102.

⁶⁷ Srov. NOVÁK, Tomáš. *Práce jako droga*. Brno: BizBooks, 2012, str. 13.

⁶⁸ Srov. tamtéž, str. 16-17.

Máme své společné charakteristiky, přesto se lidská osoba, člověk nedá pojmout vždy stejně. Existují mezi počátečními příznaky však některé společné charakteristiky. Podle Nešpora jsou to hlavně:⁶⁹

- varovné známky týkající se těla jako například: zažívací problémy a s nimi spojené váhové výkyvy, srdeční onemocnění, závratě nebo nadužívání návykových látek a problémy s ním spojené.
- varovné známky týkající se psychiky a chování jako například: neklid, úzkost, nemožnost se uklidnit, výkyvy nálad od deprese k euforii nebo apatie.
- varovné známky týkající se mezilidských vztahů jako například: vzájemné odcizení s ostatními, přerušování sociálních vazeb, neklid v rodině, navazování povrchních vztahů a následné zanedbávání partnera nebo partnerky.
- varovné známky týkající se pracovního prostředí jako například: problémy při práci v týmu, později nespolehlivost způsobená nadměrným přetěžováním pracovníka.

Nešpor se dále v souvislosti s workoholismem zmiňuje o syndromu vyhoření, známém také pod označení burnout, či burn-out syndrom. Chápe ho jako následek dlouhotrvající nespokojenosti v pracovním životě, často se objevující u profesí, jejichž pracovníci při své práci vstupují do kontaktu s lidmi. Jedná se tedy zejména o pomáhající profese, jako jsou například sociální pracovníci, lékaři, zdravotnický personál, učitelské a vychovatelské profese. Syndrom vyhoření pracovníka oslabuje a činí ho náchylnějším k různým tělesným i psychickým potížím. Autor se zmiňuje, že syndrom vyhoření lze zastavit a pracovník tak může setrvat ve své dosavadní pracovní pozici, nicméně lepší je dbát na prevenci a syndromu vyhoření předcházet například vhodnými relaxačními technikami.⁷⁰

V Bibli se o nezdravém vztahu k práci také hovoří. Člověk byl stvořen k tomu, aby pracoval a obdělával, nemá zahálet, ale také se z něj nesmí stávat otrok práce. Bez práce ztrácí člověk činnost a jedná tak vlastně proti následujícímu příkazu: „*A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte*

⁶⁹ Srov. NEŠPOR, Karel. Závislost na práci: jak nebýt workaholikem : jak si udržet zdraví : jak si udržet pracovní výkonnost : jak pomoci blízkému člověku. Praha: Grada, 1999. Psychologie pro každého, str. 20.

⁷⁰ Srov. tamtéž, str. 21.

nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem, nade vším živým, co se na zemi hýbe“ (Gn 1,28).

Jednou krajností se stává propadnutí zahálce. O té hovoří Bible v Knize Přísloví následovně: *„Zchudne, kdo pracuje zahálčivou dlaní, kdežto pilné jejich ruka obohatí“* (Př 10,4). Další zmínku můžeme nalézt v knize Kazatel: *„Pro lenošení sesouvá se krov, pro nečinnost rukou zatéká do domu“* (Kaz 10,18).

Varování přichází prostřednictvím Bible před druhou krajností, která by se dala označit jako naprosté propadnutí práci a s tím související hromadění majetku. *„Neukládejte si poklady na zemi, kde je ničí mol a rez a kde je zloději vykopávají a kradou. Ukládejte si poklady v nebi, kde je neničí mol ani rez a kde je zloději nevykopávají a nekradou“* (Mt 6,19-20). S doporučením odpočinku souvisí i Starozákonní příkázání svěcení neděle. *„Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý“* (Ex 20,11).

2.5.2 Přesouvání zodpovědnosti na zaměstnavatele

Přesouvání zodpovědnosti na zaměstnavatele je nešvarem snad každé doby. Člověk přirozeně nechce, aby byl spojován s nějakým pochybením, byť ho zapříčinil či nikoliv. Ve spojitosti se zodpovědností vyvstává otázka svobodné vůle, která je člověku vlastní i z hlediska teologické antropologie, jak jsem o tom již psala v první kapitole, a nemůže ji tedy odsouvat.⁷¹

Před přesouváním zodpovědnosti na zaměstnavatele v případě pochybení ze strany zaměstnance, se společnosti brání množstvím legislativních norem a interních předpisů, které přesně vymezují kompetence, povinnosti a náplň práce zaměstnance. Dále pak pro ochranu zaměstnavatele slouží absolvování zaměstnance školení o bezpečnosti práce, školení o požární ochraně a další povinné náležitosti, které musí zaměstnanec splnit a stvrdit jejich splnění svým podpisem.

Smreková chápe jednu ze složek odpovědnosti jako jakousi „připisovatelnost“. Znamená to, že je všeobecně známo, že subjekt, v našem případě zaměstnanec, vykonal určitou činnost a je tedy jejím autorem.⁷² V případě, že tato činnost není všeobecně kladně vnímána, nastává alibistický problém odkazování se na výše zmíněné interní směrnice a další dokumenty, které pracovníkovi vymezují okruh jeho činností a zodpovědností.

⁷¹ [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://carm.org/dictionary-predestination>.

⁷² SMREKOVÁ, Dagmar. K dvom významom pojmu zodpovednosť. *Filozofia*. 2000, **55**(8), 620-631.

Nevědomí nebo vědomé popírání vlastní zodpovědnosti za svěřený úkol je také v zaměstnání poměrně běžné. Projevuje se například nechutí dodělat v zaměstnání svěřený úkol, protože navenek při selhání nebude tento konkrétní zaměstnanec vnímán jako zodpovědný za špatně odvedenou nebo přímo neodvedenou práci. Tato skutečnost ovšem podtrhuje kolektiv a ničí tím vlastně celou firemní kulturu a poslání organizace.

2.6 Volný čas

„Jako Bůh přestal sedmý den konat veškeré své stvořitelské dílo a odpočinul si, tak i život člověka má rytmus práce a odpočinku“⁷³

Problematika volného času je v dnešní době velmi reflektovanou otázkou. Obecně je lidmi pokládána otázka, kolik volného času je pro člověka adekvátním množstvím?

O volném čase se začalo hovořit až s příchodem průmyslového rozvoje, který poskytl lidem pevnou pracovní dobu a zbylý čas se stal volným časem. S volným časem se ale i přes jeho atraktivitu pojí mnoho problémů. Jedním z nich je konzumní způsob trávení volného času, o kterém v tomto případě rozhoduje zábavní průmysl. Dá se říci, že člověk přizpůsobuje svůj vkus vkusu ostatních lidí a podobně tedy tráví i svůj volný čas.⁷⁴

Další fenomén, který se s prací pojí, je fenomén odpočinku. Ten má darovat člověku čas, aby se měl možnost vnitřně obohatit. Pro některé lidi je ale těžké v chvílích odpočinku zůstat sám se sebou a tak volný čas nakonec odpočinkem netráví, ale vyrážejí právě za lákadly konzumu, které jim ukazuje již zmíněný zábavní průmysl. Některí lidé dávají přednost tvořivému odpočinku, do kterého můžeme zahrnout například i domácí práce, zahradnické práce a podobně, pokud tyto činnosti dělají člověku radost. Ideálním časem odpočinku je takový čas, kdy člověk odpočívá se svou rodinou, což je dáno postupným oddělením místa pracovního a místa bydlení.⁷⁵

Höffner upozorňuje i na fakt, že lidem se ztrácí ze zřetele takové využití volného času, které umožňuje člověku vnímavě zažívat jeho okolí. Říká, že je potřeba mít ve

⁷³ Srov. *Katechismus katolické církve* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/KKC.pdf>, čl. 2184.

⁷⁴ Srov. JOSEPH HÖFFNER. PREL. MICHAL CHABADA. *Křesťanská nauka o společnosti*, str. 130.

⁷⁵ Srov. *tamtéž*, str. 131.

volném čase oči otevřené a nezaměřené k pracovním záležitostem. Je potřeba využít volný čas kontemplativně, rozjímavě.⁷⁶

Člověk je bio-psycho-sociálně-duchovní jednota a tak ani volný čas nemůžeme oddělovat od duchovního rozměru člověka. Slavení volného dne dává člověku vědomí plynulosti času, dává času řád. Člověk by měl být v neděli osvobozen od těžké práce a vhodná je pouze taková práce, která je daným jedincem považována za odpočinkovou činnost. Dnes ale není možné z objektivních důvodů tuto podmínku bez výjimek splnit s ohledem na tempo, ale hlavně nastavení společnosti.⁷⁷

⁷⁶ Srov. JOSEPH HÖFFNER. PREL. MICHAL CHABADA. *Krest'anská náuka o spoločnosti*, str. 131.

⁷⁷ Srov. tamtéž, str. 134.

3. KAPITOLA – NEZAMĚŠTNANOST JAKO FENOMÉN

Ztráta zaměstnání je pro řadu lidí traumatizujícím zážitkem a způsobuje těžké existenciální problémy. Pokud se na práci budeme dívat pouze jako na zdroj obživy, existenciální problémy spojené se ztrátou zaměstnání budou značné. Na ztrátu zaměstnání se ale musíme dívat v celé plejádě aspektů, které se ztrátou zaměstnání také ztrácíme. Jedná se zejména o ztrátu denního rytmu, ztrátu vědomí času a řádu, v neposlední řadě pak ztrátu sociálního kontaktu, která může vést až k přetrhání již vzniklých přátelských vazeb.⁷⁸

Díky nedostatku podnětů k činnostem, ztrátě povinností spojených s docházením do zaměstnání se člověk stává takzvaně naučeně bezmocným. V osobnosti nezaměstnaného často také dochází ke stagnaci, nezaměstnaný člověk často ztrácí chuť učit se novým věcem a tak nemůže plně uspokojovat svou bytostnou potřebu otevřené budoucnosti.⁷⁹

Důležité je si uvědomovat, že nezaměstnanost člověka nepůsobí pouze na jedince, ale také na jeho širší okolí. Pokud má člověk rodinu, ztráta zaměstnání neohrožuje bezprostředně jenom jeho, ale celou jeho rodinu. V takové rodině, kde se vyskytuje ztráta zaměstnání jednoho z partnerů a nedaří se vzniklou situaci v dohledné době napravit, dochází podle Burdy často k redistribuci rolí v rodině, redistribuci domácích prací, proměnu statusu osoby a celkově může tato situace mít tedy velmi negativní dopad na psychiku nezaměstnaného.⁸⁰

Určité procento nezaměstnanosti ve společnosti mezi lidmi v ekonomicky aktivním věku je v pořádku. Za škodlivé je naopak vnímáno umělé přezaměstnávání, myšlenkově spojeno se socialismem, a vymyšlení takových pracovních pozic, které nejsou nezbytné, ale slouží pouze k tomu, aby na této pozici mohl být zaměstnaný člověk. Je ovšem otázkou, zda je více v pořádku uměle vymyšlet zaměstnání nebo nechat vyšší procento lidí bez zaměstnání. Ani jedno není v pořádku zcela.⁸¹

⁷⁸ Srov. BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*, str. 319.

⁷⁹ Srov. tamtéž, str. 320.

⁸⁰ Srov. tamtéž, str. 321.

⁸¹ Srov. VYMĚTALÍK, Bedřich. *Cesta k člověku: aktuální otázky tržní společnosti a křesťanská etika*. Praha: Scriptum, 1993, str. 33.

Dle údajů dostupných na portálu Českého statistického ústavu je momentální (platná k 31. 12. 2017) procentuální nezaměstnanost v České republice ve výši 3,77% a má sestupnou tendenci.⁸²

3.1 Druhy nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je velmi široký pojem, proto o ni nelze hovořit souhrnně. Existují různé druhy nezaměstnanosti, jako jsou frikční nezaměstnanost, strukturální, sezónní a cyklická nezaměstnanost, ale i nezaměstnanost skrytá, neúplná nebo nepravá. O těchto jednotlivých kategoriích práce pojednává podrobněji v následujících odstavcích.

Frikční nezaměstnanost

Frikční nezaměstnanost je jedním z druhů nezaměstnanosti a jedná se v tomto případě o takovou nezaměstnanost, která je motivována vlastními potřebami zaměstnanců nebo potřebami ekonomického vývoje. Lze ji chápat jako běžnou změnu zaměstnání, přičemž doba mezi opuštěním pracovního místa a nalezením nového pracovního místa zpravidla nebývá dlouhá. Frikční nezaměstnanost lze také sledovat u osob, které právě vstupují na trh práce po ukončení souvislé přípravy na budoucí povolání.⁸³

Prodlužování trvání frikční nezaměstnanosti z pohledu nezaměstnaného může být často způsobováno systémem podpor sociálního státu v nezaměstnanosti, protože zvyšování částek podpory v nezaměstnanosti vede k aspiracím nezaměstnaných na vyšší odměnu za případnou práci v novém zaměstnání. Dalším důvodem trvání frikční nezaměstnanosti je nízká informovanost uchazečů o zaměstnání o volných pracovních pozicích a z druhé strany nízká informovanost zaměstnavatelů o poptávce volných pracovních pozic.⁸⁴

Frikční nezaměstnanost není společností vnímána jako příliš závažný problém a nemá na člověka jako jedince hluboké dopady.⁸⁵

⁸² Český statistický úřad, veřejná databáze [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z:

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM09&z=T&f=TABULKA&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7ET_P%7E_S%7E_nul_l_null_&katalog=30853&str=v170&c=v3~3__RP2017.

⁸³ Srov. MAREŠ, Petr. Nezaměstnanost jako sociální problém. Vyd. 2., doplněné. Praha: Sociologické nakl., 1998. sv. 6, str. 17.

⁸⁴ Srov. tamtéž. str. 19.

⁸⁵ Srov. BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. str. 318.

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost se vyznačuje ztrátou zaměstnání z důvodu plošného rušení pracovních pozic v určitém sektoru a likvidace různých odvětví, případně náhradou dosavadních pracovních pozic technologiemi. Jsou požadovány nové kvalifikace, dovednosti a jiná distribuce práce.

Když hovoříme o strukturální nezaměstnanosti, máme na mysli takovou nezaměstnanost, jako je výsledek nerovnováhy mezi pracovní silou pohotovou k práci a poptávkou zaměstnavatelů.

Paradoxní je, že do strukturální nezaměstnanosti se často dostávají i osoby s velmi vysokou kvalifikací.⁸⁶

Strukturální nezaměstnanost je podle Burdy závažnějším typem nezaměstnanosti, protože vytváří na trhu práce nerovnováhu.⁸⁷

Cyklická a sezónní nezaměstnanost

Tento druh nezaměstnanosti byl běžný spíše v 19. a počátkem 20. století. Nyní se již moc nevyskytuje, ale pokud se vyskytne, je pro něj charakteristický nedostatek poptávky po určitém zboží v určité době. Pokud hovoříme o cyklické nezaměstnanosti, která se charakteristicky střídá podle ročního období, máme na mysli sezónní nezaměstnanost. Jako příklad můžeme uvést sezónní nezaměstnanost stavebních dělníků v zimě.⁸⁸

Cyklická nezaměstnanost souvisí s výkyvy celé ekonomiky a představuje tak pro Burdu nejzávažnější typ nezaměstnanosti.⁸⁹

Skrytá nezaměstnanost

Skrytá nezaměstnanost udává existenci takových volných pracovních sil, jejichž nositelé nejsou registrováni na Úřadech práce. Nezaměstnaný si práci nehledá, často se jedná o ženy v domácnosti. Dále se jedná o osoby, které si zaměstnání shánějí vlastním prostřednictvím. Z registru nezaměstnaných na Úřadech práce jsou také často vyřazovány osoby, které jsou zařazeny do rekvalifikačních kurzů nebo jiných

⁸⁶ Srov. MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. str. 19-20.

⁸⁷ Srov. BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. str. 318.

⁸⁸ Srov. MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. str. 20.

⁸⁹ Srov. BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. str. 318.

vzdělávacích programů. Tyto osoby pak zvyšují počty nezaměstnaných touto skrytou formou nezaměstnanosti.⁹⁰

Neúplná nezaměstnanost

V případě tohoto druhu nezaměstnanosti hovoříme o pracovnících, kteří jsou nuceni pracovat pouze na částečné pracovní úvazky. Tento způsob zaměstnávání více osob na zkrácené pracovní úvazky využívají firmy ke snížení masové nezaměstnanosti. Pro pracovníky má ale tento způsob pracovního uplatnění špatné důsledky, tyto osoby nemají takové výhody a benefity jako zaměstnanci na plný pracovní úvazek.⁹¹

Nepravá nezaměstnanost

Nepravá nezaměstnanost zahrnuje takové osoby, kteří ačkoliv zaměstnání nemají, žádné si nehledají a mnohdy nabízenou práci i odmítají. Patří sem i osoby, které jsou sice registrované na Úřadu práce a pobírají tak podporu v nezaměstnanosti, ale zároveň pracují nelegálně, bez smlouvy.⁹²

3.2 Politika zaměstnanosti ČR

Politika zaměstnanosti se v České republice řídí platným zákonem č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, který upravuje zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, jejímž cílem je dosažení plné zaměstnanosti a ochrana proti nezaměstnanosti.⁹³ Dalším legislativním pramenem politiky zaměstnanosti v České republice je zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce.

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti hovoří v paragrafech 10-12 o právu na práci, tak jako o tom budu později hovořit z pohledu sociálního učení církve. Podle zákona o zaměstnanosti má člověk právo na práci, kterou si sám zvolí. Nesmí odporovat jeho dobrým mravům, nesmí být v nesouladu s pracovními nebo služebními předpisy a nesmí mít diskriminační charakter. Z tohoto důvodu se nesmí zaměstnavatel rozhodovat na základě rasy, etnika, národnosti, náboženství nebo filozofického smýšlení uchazeče o zaměstnání a zajistit tak rovné příležitosti pro všechny uchazeče.⁹⁴

⁹⁰ Srov. MAREŠ, Petr. Nezaměstnanost jako sociální problém. str. 20.

⁹¹ Srov. tamtéž. str. 21.

⁹² Srov. tamtéž. str. 22.

⁹³ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti.

⁹⁴ Srov. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 10-12.

V České republice je hlavním aktérem politiky zaměstnanosti Ministerstvo práce a sociálních věcí prostřednictvím Správy služeb zaměstnanosti a územních úřadů práce. Činnost, členění a jednotlivé úkoly nebo působnost Úřadů práce stanovuje zákon 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR. Stanovuje také hlavní sídlo Úřadu práce ČR v Praze a vymezuje nadřazený správní úřad – Ministerstvo práce a sociálních věcí.⁹⁵

Politiku zaměstnanosti rozdělujeme na pasivní politiku zaměstnanosti a na aktivní politiku zaměstnanosti. S termínem pasivní politika se již nyní v zákonu o zaměstnanosti nelze setkat, nicméně jej lze stále nelézt ve vyhláškách Ministerstva financí.

Pod pojmem pasivní politika zaměstnanosti se rozumí zprostředkování zaměstnání uchazečům o zaměstnání registrovaným v Registru uchazečů o zaměstnání Úřadu práce a hmotné zajištění osob, které jsou bez zaměstnání a o práci se ucházejí.⁹⁶

Pojem aktivní politika zaměstnanosti již v zákoně o zaměstnanosti nalezneme. Jedná se o souhrn opatření, které směřují k zajištění rovnováhy na trhu práce a to v rámci regionální, státní i mezinárodní teritoriality. Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřady práce a další subjekty.⁹⁷

Nástroje politiky zaměstnanosti jsou uvedeny v § 104, ods. 2, zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. Jsou to⁹⁸:

- a) rekvalifikace,
- b) investiční pobídky,
- c) veřejně prospěšné práce,
- d) společensky účelná pracovní místa,
- e) překlenovací příspěvek,
- f) příspěvek v době částečné nezaměstnanosti,
- g) příspěvek na zapracování,
- h) příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

⁹⁵ Srov. Zákon č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR, § 1.

⁹⁶ *Ministestvo vnitra ČR* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sprava-na-useku-zamestnanosti.aspx>.

⁹⁷ *Tamtéž*.

⁹⁸ Srov. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, §104, ods. 2.

3.3 Úřad práce a jeho úloha v sociální práci s nezaměstnanými, pomoc při hledání zaměstnání

Úřad práce je správním úřadem a celostátní působností, která je upravena Hlavou V. zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti a dále zákonem č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR.

Celostátní působnost Úřadu práce zajišťují jeho generální ředitelství, krajské pobočky a kontaktní pracoviště.

Činnost ÚP

Mezi hlavní činnosti Úřadů práce patří sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, infomační, poradenská a zprostředkovatelská činnost, zřizování veřejně prospěšných prací, rekvalifikace, poradenství v oblasti výběru povolání, opatření pro zaměstnání osob se změněnou pracovní schopností, hmotné zabezpečení občanů ucházejících se o zaměstnání nebo rekvalifikujících se a systém evidence volných pracovních míst a jejich zprostředkování zájemcům o zaměstnání.⁹⁹

Úřad práce svou činností významně napomáhá lidem, kteří se ocitli bez zaměstnání a finančního zajištění k návratu do světa práce. Ztráta zaměstnání sebou nese mnoho důsledků, z nichž nejkřiklavěji na nás působí ekonomické důsledky nezaměstnanosti, kdy se osoba najednou ocitá bez příjmu a je tak v ohrožujícím životně-existenciálním stavu nejen ona osoba ale i její blízké okolí, které bylo na tomto příjmu také částečně závislé. Další důsledky nezaměstnanosti budu podrobněji popisovat v podkapitole Dopady nezaměstnanosti na život člověka.

3.3.1 Job Kluby

Job klub je poradenský program, který má za cíl motivovat jeho účastníky k uplatnění se na trhu práce. Slouží k nácviku praktických dovedností a technik, které mohou účastníkům dopomoci k vyhledání adekvátního pracovního uplatnění a tedy neslouží přímo jako prostředek ke zprostředkování zaměstnání.

Schůzky Job klubů probíhají v malých skupinách o 8-10 účastnících a konají se jednou až dvakrát týdně, takže jsou velmi dobrou formou pro osvojení si pracovních povinností účastníků programu a dlouhodobě tak zvyšují možnost lepšího uplatnění na

⁹⁹ Srov. *Rovné příležitosti pro ženy a muže na trhu práce: Člověk a jeho práva*. Praha: EIS UK SVLP, 2001, str.34.

trhu práce.¹⁰⁰ Job kluby pomáhají uchazečům o zaměstnání lépe se orientovat na trhu práce, naučit se lépe sebezprezentovat, dostatečně připravit na pracovní pohovor, lépe se orientovat v pracovněprávní problematice a v neposlední řadě také zvyšují osobnostní kvality uchazeče o zaměstnání, mezi které patří například zvýšení sebevědomí, lepší zvládnání stresu, osvojení si nových a vylepšení stávajících komunikačních dovedností, anebo osvojit si základní asertivní techniky, které mohou významně vylepšit pozdější výkon zaměstnání.

Dle portálu Ministerstva práce a sociálních věcí byly původně Job kluby určeny fyzickým osobám, vyžadujícím zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání, které vyjmenovává par. 33 zákona o zaměstnanosti. Nyní ale slouží Job kluby svou činností všem osobám, které hledají zaměstnání.¹⁰¹ Přihlášení do skupinového programu Job klubu je možné přes zprostředkovatele zaměstnání příslušné pobočky Úřadu práce.¹⁰²

3.3.2 Rekvalifikace¹⁰³

Rekvalifikace je jedním z účelných prostředků k získání nové kvalifikace formou osvojení si nových znalostí a dovedností uchazeče o zaměstnání.¹⁰⁴ Rekvalifikační vzdělání může uchazeč o zaměstnání získat v zařízeních s akreditovaným vzdělávacím programem, ve školách v rámci oboru vzdělání, které škola poskytuje, případně v rekvalifikačních zařízeních.¹⁰⁵ Po úspěšném absolvování rekvalifikačního programu je účastníkovi udělen certifikát.

Rekvalifikace probíhá na základě výhradně písemné dohody mezi příslušnou pobočkou Úřadu práce a uchazečem o zaměstnání zapsaným v registru uchazečů u zaměstnání. Úřad práce hradí náklady spojené s rekvalifikací, pokud nebyly porušeny žádné náležitosti vyplývající z písemné dohody. Maximální výše úhrady rekvalifikačního kurzu nesmí ve 3 po sobě jdoucích letech přesáhnout částku 50 000 Kč.¹⁰⁶

¹⁰⁰ *Integrovaný portál MPSV* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/obcane/jobclub>.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, Hlava II.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, § 108, ods.1.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, § 108, ods.2.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, § 109, ods.1,9.

Účastníkovi rekvalifikačního programu je také vyplácena podpora při rekvalifikaci v maximální výši 0,65násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předcházejícího kalendářního.¹⁰⁷

Po dokončení rekvalifikačního programu musí uchazeč o zaměstnání nastoupit do nabídnutého zaměstnání, odpovídajícího jeho nově nabyté kvalifikaci. Pokud bez vážných důvodů tento nástup do zaměstnání odmítne, bude mít povinnost pobožce Úřadu práce uhradit cenu rekvalifikace¹⁰⁸

Rekvalifikace je velmi účelná pomoc pro člověka, který se ocitl bez pracovního uplatnění, které by mu měl poskytovat jeho vystudovaný, nebo zvolený obor. Nejenom že bez výkonu zaměstnání bude jedinec i jeho nejbližší okolí strádat po ekonomické nebo sociální stránce, ale lidská práce je podle sociálního učení církve také důležitým aspektem vedoucím k důstojnosti člověka. Touto skutečností se budu podrobněji zabývat ve 4. kapitole.

3.3.3 Ohrožené skupiny na trhu práce

Podle Burdy jsou nejčastěji na trhu práce v případě ztráty zaměstnání ohroženy určité skupiny lidí. Mezi tyto skupiny lidí patří příslušníci etnických menšin, starší lidé, lidé bez kvalifikace, čerství absolventi škol, lidé se změněnou pracovní schopností nebo ženy vychovávající děti.¹⁰⁹

Podobně definuje ohrožené skupiny na trhu práce i portál Ministerstva práce a sociálních věcí. Ohroženými skupinami na trhu práce jsou:¹¹⁰

- **fyzické osoby se zdravotním postižením:** fyzické osoby se zdravotním postižením definuje zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti a garantuje jim zvýšenou ochranu na trhu práce. Fyzickou osobou je dle orgánu sociálního zabezpečení osoba, která je uznána zdravotně znevýhodněnou, invalidní v prvním a druhém stupni a invalidní v třetím stupni.¹¹¹

- **fyzické osoby do 25 let a fyzické osoby nad 50 let věku:** tyto osoby bývají často znevýhodněné na trhu práce právě z důvodu jejich věku, kdy u osoby ve věku do 25 let se nepředpokládají dlouholeté zkušenosti v oboru, a osoby starší 50 let jsou

¹⁰⁷ Srov. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 50.ods.6.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, § 109, ods.8.

¹⁰⁹ BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek.* str. 319.

¹¹⁰ Srov. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 33.

¹¹¹ Srov. *Integrovaný portál MPSV* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/definiceozp>.

zaměstnavateli znevýhodnění na základě nemožného předpokladu mnohaleté spolupráce.

- **absolventi vysokých škol**, do 2 let po úspěšném absolvování školy, maximálně však do 30ti let věku absolventa

- **těhotné ženy a matky do 9. měsíce po porodu**

- **fyzické osoby pečující o dítě do 15ti let věku**

- **fyzické osoby vedené v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než 6 měsíců**: fyzické osoby, které jsou po dlouhou dobu v evidenci Úřadu práce ztrácejí pracovní motivaci a pomalu u nich dochází k poklesu pracovních dovedností. Situace může vyústit v dlouhodobou nezaměstnanost. Pod tímto termínem označujeme takovou nezaměstnanost, která je v délce trvání minimálně rok.¹¹²

- **další fyzické osoby**, vyžadující při hledání zaměstnání zvláštní pomoc, jedná se zejména o osoby po ukončení výkonu trestu, osoby nepřizpůsobivé nebo osoby ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí

3.3.4 Finanční zajištění nezaměstnaných

Člověk, který se ocitl bez zaměstnání, bývá často ve svém životě ohrožen v mnoha ohledech. V podkapitole, která se věnuje dopadům nezaměstnanosti na člověka, se budu podrobněji zabývat zdravotními, tedy fyzickými i psychologickými, dopady na člověka. Nezaměstnanost s sebou nese i dopady v sociálním fungování člověka a neméně podstatné jsou i dopady v rovině duchovní, kdy pro křesťansky smýšlejícího člověka může být velmi bolestivá zkušenost odepření práce, která je z hlediska jeho víry podstatnou složkou celého života.

V následujících odstavcích bych se ráda věnovala finančnímu zajištění nezaměstnaných, které je nezbytné pro překlenutí doby bez zaměstnání. Pokud by toto zajištění neexistovalo, osoby bez zaměstnání by se ocitly v kriticky tíživé životní situaci, kdy by mohly být ekonomické dopady nezaměstnanosti velmi nepříjemné. Budu se zabývat hlavně podporou v nezaměstnanosti a dávkami hmotné nouze.

¹¹² Srov. *Integrovaný portál MPSV* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/20872>.

3.3.4.1 Podpora v nezaměstnanosti¹¹³

Podpora v nezaměstnanosti je finanční podpora, která zajišťuje obživu člověku, který ztratil zaměstnání. Pro přiznání podpory v nezaměstnanosti je dle zákona o zaměstnanosti nutná registrace nezaměstnaného do evidence uchazečů o zaměstnání příslušného krajského nebo kontaktního pracoviště Úřadu práce.

Dále musí uchazeč splnit podmínku platby důchodového pojištění zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností v délce minimálně 12ti měsíců v rozhodném období, tedy 24 měsíců před vstupem do evidence uchazečů o zaměstnání.¹¹⁴ Do rozhodného období se započítává i náhradní doba zaměstnání, což může být příprava osoby se zdravotním postižením na budoucí zaměstnání, pobírání invalidního důchodu třetího stupně, osobní péče o dítě mladší 4 let, osobní péče o osobu závislou na pomoci v 2.,3. a 4. stupni závislosti, nebo o dítě mladší 10ti let ve všech stupních závislosti na pomoci jiné fyzické osoby. Další započítávanou dobou je dobrovolnická činnost nebo nařízená karanténa.¹¹⁵

Důvodem pro nepřiznání podpory v nezaměstnanosti je momentální pobírání starobního důchodu, nemocenské či umístění do vazby.¹¹⁶

Na podporu v nezaměstnanosti nemá nárok ani osoba, se kterou v posledních 6ti měsících zaměstnavatel ukončil pracovní poměr z důvodu porušení pracovních povinností hrubým způsobem. Dále pak osoba, které náleží výsluhový důchod, který je vyšší než vypočítaná výše podpory v nezaměstnanosti.¹¹⁷

Nárok na podporu v nezaměstnanosti zaniká v následujících případech¹¹⁸:

- a) uplynutím podpůrní doby,
- b) ukončením vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání (§ 29), nebo
- c) vyřazením z evidence uchazečů o zaměstnání (§ 30).

¹¹³ Srov. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, Hlava III.

¹¹⁴ Srov. tamtéž, § 39.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, § 41, ods.3.

¹¹⁶ Srov. tamtéž § 44, ods.1.

¹¹⁷ Srov. tamtéž, § 39, ods.2.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, § 45.

Výše podpory v nezaměstnanosti a podpůrná doba

Podpůrná doba je doba, po kterou je uchazeči o zaměstnání vyplácena podpora v nezaměstnanosti. Dle par. 43 je tato doba následující:

- a) do 50 let věku 5 měsíců,
- b) nad 50 do 55 let věku 8 měsíců,
- c) nad 55 let věku 11 měsíců.

O částce podpory v nezaměstnanosti rozhoduje průměrný čistý měsíční výdělek nabytý v rozhodném období. Jeho výše činí 1. dva měsíce podpůrné doby 65% této částky, další 2 měsíce 50% a zbytek podpůrné doby 45% vyměřovacího základu.¹¹⁹ *Pokud uchazeč o zaměstnání nebude moci průměrný měsíční čistý výdělek doložit, kompenzace se poskytne ve výši násobku doby, za kterou náleží odstupné, odchodné nebo odbytné, a 0,15násobku průměrné mzdy v národním hospodářství za 1. až 3. čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího kalendářnímu roku, ve kterém byl uchazeč o zaměstnání zařazen do evidence uchazečů o zaměstnání.*¹²⁰

Maximální výše podpory v nezaměstnanosti činí 0,58 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předcházejícího kalendářního roku.¹²¹

Podpora v nezaměstnanosti pomáhá člověku překlenout dobu, po kterou se najednou ocitá bez vlastního finančního zajištění. Podpora v nezaměstnanosti se stává náhradním příjmem mnohdy celé rodiny a zajišťuje, aby jedinec nebo jedinec a jeho blízké okolí, například rodina, nebyla ohrožena ve svých životních potřebách.

Je rozhodně důležité, že osobám vedeným v evidenci uchazečů o zaměstnání není podpora v nezaměstnanosti vyplácena po celý čas nezaměstnanosti, protože v opačném případě, tedy v případě vyplácení podpory v nezaměstnanosti po celou dobu nezaměstnanosti, by toto vyplácení, nepůsobilo na člověka motivačně směrem k hledání zaměstnání. Práce k člověku bytostně patří, a proto by vyplácení podpory v nezaměstnanosti po neohrazenou dobu hledání zaměstnání nepůsobilo na člověka správně jako na celek.

¹¹⁹ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 50.

¹²⁰ Tamtéž, § 44, písm. b, ods. 2-3.

¹²¹ Srov. tamtéž, § 50, ods.6.

3.3.4.2 Dávky hmotné nouze

Oblast dávek hmotné nouze je vymezena zákonem č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Předmětem tohoto zákona je úprava poskytování pomoci vedoucí k zajištění základních životních podmínek.¹²²

Osobou v hmotné nouzi se stává podle portálu Ministerstva práce a sociálních věcí: „Osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním.“¹²³

Mezi dávky v hmotné nouzi patří následující 3 dávky, označované jako nepojistné sociální dávky:¹²⁴

příspěvek na živobytí

Jedná se o základní dávku pomoci v hmotné nouzi pro jednotlivce nebo rodinu a její nárok vzniká, pokud čistý příjem jednotlivce rodiny po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje minimálně částky živobytí, která se stanovuje individuálně a odvíjí se od částky životního a existenčního minima, případně zohledňuje další aspekty v životě jednotlivce nebo rodiny, které nevyhnutelně tuto částku zvyšují. Jedná se hlavně o zdravotní stav nebo o nařízené dietní opatření.

doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je další dávkou v hmotné nouzi, která je určena účelu doplacení finančních prostředků na bydlení v případě, že tyto příjmy jsou u jednotlivce nebo v rodině nedostačující a nemohou se zvýšit vlastním přičiněním jednotlivce nebo rodiny. Podmínkou přiznání nároku na doplatek na bydlení je pobírání státní sociální dávky příspěvku na bydlení.

Doplatek na bydlení je stanoven v takové výši, aby po odečtení odůvodněných nákladů na bydlení, což je například nájem nebo zálohy na dodávku energií, zůstal jednotlivci nebo rodině příjem ve výši částky živobytí.

¹²² Srov. Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, § 1.

¹²³ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/cs/5#d>

¹²⁴ Tamtéž.

mimořádná okamžitá pomoc

Poslední dávkou pro osobu v hmotné nouzi je mimořádná okamžitá pomoc, která má člověku pomoci s řešením jeho bezodkladné životní situace. Dle zákona o pomoci v hmotné nouzi jsou mezi těmito situacemi: hrozba vážné újmy na zdraví, následky živelné pohromy, nemožnost úhrady duplikátů osobních dokladů vlastními prostředky, ztráta dostupných finančních prostředků, nedostatek finančních prostředků k nákupu předmětu dlouhodobé potřeby, nebo nedostatek prostředků potřebných pro vzdělání nebo zájmovou činnost nezaopatřených dětí a ne zajištění takových potřeb, které jsou pro nezaopatřené dítě stanoveny odborem sociálně-právní ochrany dětí. Poslední, zákonem stanovená situace rozhodná pro výplatu mimořádné okamžité pomoci, je ohrožení sociálním vyloučením. Pod touto situací chápeme například návrat osoby z výkonu trestu odnětí svobody, odchod osoby z dětského domova nebo z pěstounské péče, a nebo ukončení léčby závislosti.

Vzniku nároku na dávky v hmotné nouzi může bránit několik skutečností, které jsou také vymezené zákonem o pomoci v hmotné nouzi. Patří mezi ně například chybějící snaha o zlepšení své životní situace výdělečnou činností, přičemž za snahu se počítá rovněž registrace v evidenci uchazečů o zaměstnání. Dalším vylučujícím kritériem je výkon trestu odnětí svobody nebo odnětí peněžitě pomoci v rámci zdravotního pojištění z důvodu prokazaného způsobení si zdravotních komplikací. Důležitým vylučujícím kritériem pro přiznání dávek hmotné nouze je odnětí přiznání dávek v minulých 3 měsících.¹²⁵

3.3.5 Činnost pracovní agentury jako instituce pracující s nezaměstnanými

Pracovní agentura je instituce, která zprostředkovává zaměstnání uchazečům o zaměstnání. Tuto činnost provádí bezplatně nebo za úplatu, která může vést i k zisku. Zároveň ale podle par. 58/2-3 nemůže být od osoby, které bylo zaměstnání zprostředkováno, požadována úhrada, a ani jí nesmí být konány srážky ze mzdy nebo z jiné odměny za vykonanou práci.¹²⁶

Zprostředkovatel zaměstnání je dle par. 60 právnická nebo fyzická osoba, která je trestně bezúhonná, má adresu na území České republiky a je k výkonu zprostředkování zaměstnání způsobilá. Způsobilost ke zprostředkování zaměstnání se

¹²⁵ Srov. Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, § 3.

¹²⁶ Srov. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 58, ods. 2-3.

prokazuje ukončeným vzdělání na vysoké škole a minimálně dvouletou praxí v oblasti zprostředkování zaměstnání, případně vzdělání na škole z oblasti středního vzdělávání a minimálně pětiletou praxí v oblasti zprostředkování zaměstnání.¹²⁷

Agentura práce vzniká na základě rozhodnutí komise generálního ředitelství Úřadu práce a souhlasného stanoviska Ministerstva vnitra. Právnická nebo fyzická osoba dostává povolení k činnosti pracovní agentury na 3 roky.¹²⁸

Agentury práce vedou evidenci volných míst a osob, kterým bylo zprostředkováno zaměstnání. Jsou povinny sdělovat Úřadu práce statistické informace o této evidenci.¹²⁹

Činnost agentury práce spočívá v přidělování svého zaměstnance k výkonu práce k jinému zaměstnavateli na základě pracovních smluv nebo dohod o pracovní činnosti, čímž zaměstnanci umožňuje pracovní uplatnění.¹³⁰ Mezi zaměstnancem a agenturou práce vzniká o tomto přidělení písemná dohoda, která obsahuje identifikační údaje zaměstnance, určení vykonávané práce, je sjednána doba přidělení zaměstnance novému zaměstnavateli, místo pracoviště, informace o finančním hodnocení, podmínky ukončení spolupráce obou smluvních stran a číslo a datum vydání rozhodnutí o povolení zprostředkovatelské činnosti agentury.¹³¹

Přidělení zaměstnance k výkonu práce u jiného zaměstnavatele končí uplynutím stanovené doby, dohodou mezi zaměstnancem a agenturou práce nebo za podmínek, které jsou stanoveny dohodou o přidělení zaměstnance.¹³²

Standardní doba přidělení zaměstnance k výkonu práce u nového zaměstnavatele je 12 měsíců a prodlužuje se v případech požadavku zaměstnance na agenturu práce, případně pokud výkon práce zaměstnance zastupuje výkon původního zaměstnance, který čerpá mateřskou nebo rodičovskou dovolenou.¹³³

¹²⁷ Srov. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 60.

¹²⁸ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 62.

¹²⁹ Tamtéž, § 59.

¹³⁰ Srov. Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, § 307a.

¹³¹ Srov. tamtéž, § 307b.

¹³² Srov. tamtéž, § 309.

¹³³ Srov. tamtéž, § 309, ods.6.

3.4 Nezaměstnanost jako příčina finanční tísně

Tato podkapitola pojednává o nezaměstnanosti jako o příčině finanční tísně. Nezaměstnanost s sebou přináší omezení finančních příjmů, na které musí nezaměstnaný člověk pružně reagovat. Pokud se člověk svým momentálním finančním nedostatkům nepřizpůsobí, vystavuje se tak riziku exekuce a insolvence, o kterých bude obsírněji pojednáno v následujících odstavcích. Ani exekuce ani insolvence nejsou pro člověka přirozenou záležitostí, protože ho omezují na jeho osobní svobodě, čili v možnosti svobodného nakládání s financemi.

3.4.1 Exekuce

Exekuce je posledním způsobem, jak přimět dlužníka k zaplacení dlužné částky a je zahájena exekučním titulem, vydaným příslušným Okresním soudem. Pro dlužníka je celá situace velmi nepříjemná, protože od okamžiku dodání exekučního titulu nemůže nakládat se svým majetkem a je tak na exekutorovi, jak co nejefektivněji získá od dlužníka dlužnou částku. Nemožnost svobodného nakládání s penězi nebo majetkem je pro člověka nepřirozená, protože svoboda je z podstaty člověku vlastní.

Exekutor volí různé cesty k dosažení dlužné částky, mezi nejčastější podle zákona č. 120/2001 Sb. exekučního řádu patří srážky ze mzdy, příkázání pohledávky (obstavení bankovního účtu a použití volných finančních prostředků pro exekuci), prodej movitých i nemovitých věcí, zřízení exekutorského zástavního práva na nemovitostech nebo pozastavení řidičského oprávnění.¹³⁴ K pozastavení řidičského oprávnění se přistupuje v případech, kdy dlužník dluží výživné na nezletilou osobu, pokud držení řidičského oprávnění není podmínkou vykonávání výdělečné činnosti.¹³⁵

3.4.2 Insolvenční řízení

Insolvenční řízení a následná insolvence je jedním z možných řešení ohrožující finanční tísně, způsobené nezodpovědným nakládáním s finančními prostředky či problematickými situacemi, které se vyskytly v sociálně-finančním fungování člověka.

¹³⁴ Srov. Zákon č. 120/2001 Sb. Exekuční řád, § 59.

¹³⁵ *Metodika dluhového poradenství* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/documents/21802/791290/238_Metodika+dluhov%C3%A9ho+poradenstv%C3%A9.pdf/ea27384b-1703-4c28-b085-41cdf2caa983?version=1.0&previewFileIndex=,str. 21

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) se věnuje řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů a dále oddlužení dlužníka.¹³⁶

Pro vyjasnění bych ráda vysvětlila základní pojmy, s kterými se lze setkat v souvislosti s insolvencí.

Insolvenční řízení – takové soudní řízení, které probíhá na základě dlužníkového úpadku nebo hrozícího úpadku a hledá způsob jeho řešení.¹³⁷

Úpadek – stav dlužníka, kdy dlužník není schopen dostát svých peněžitých závazků déle než 30 dnů po splatnosti, je v tzv. platební neschopnosti.¹³⁸ Hrozící úpadek pro člověka znamená, že u něj v jeho životní situaci nelze předpokládat, že bude schopen svých peněžitých závazků dostát.¹³⁹

Majetková podstata – jedná se o majetek, který je možné použít k uspokojení věřitelů.¹⁴⁰ Jedná se o takový majetek, který dlužník vlastní v době zahájení insolvenčního řízení, vyjma věcí osobní potřeby, jako jsou například běžné oděvní součásti, obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsten nebo hotovost v maximální výši 1 000,- Kč. Jedná se například i o spoluvlastnické podíly na společném jmění manželů, případně, pokud je dlužník zaměstnan, jedná se i o zabavitelnou část mzdy. Část majetkové podstaty se ojedinele snaží dlužník převést na třetí osobu, což může být ale napadeno a označeno za neúčinné.¹⁴¹

Oddlužení dlužníka je často jeho jedinou možností, jak se vrátit do běžného života a správně sociálně fungovat. Ne každý je ale vhodným kandidátem pro schválení insolvenčního návrhu. Dle insolvenčního zákona jsou vhodnými adepty, čili jsou osobami v úpadku nebo hrozícím úpadku, pro oddlužení dlužníci, kteří mají minimálně 2 věřitele a tyto závazky jsou více než 30 dní po splatnosti nehrazeny, jak bylo zmíněno

¹³⁶ Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), část 1., hlava 1, § 1.

¹³⁷ Tamtéž, § 2, p.a

¹³⁸ Tamtéž, § 3.

¹³⁹ Tamtéž, § 3, ods.4.

¹⁴⁰ Tamtéž, § 2, písm. e.

¹⁴¹ Srov. MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 4. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. 301 stran. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-568-5.

výše. Další podmínkou je, že dlužník není schopný své závazky z objektivních důvodů řádně plnit.¹⁴²

Insolvenční řízení je rychlé a umožňuje rychlé a co nejvyšší uspokojení věřitelů, a zároveň zakazuje zvýhodnění nebo poškození všech účastníků řízení. Poskytuje dlužníkovi možnost zlepšit svoji nepříznivou životní situaci v průběhu 5ti let. Člověk, který je po dlouhou dobu v dluhové pasti a není schopen řádně plnit své finanční povinnosti je ve velké celkové psychické tísní a je tedy i ohrožen ve svém sebepojetí. Insolvenční řízení je schopno takovému dlužníkovi pomoci a umožnit mu vrátit se zpět k adekvátní životní situaci, ve které by člověk měl možnost se správně osobnostně rozvíjet a uspokojovat své životní potřeby.

Existují 2 způsoby oddlužení v insolvenčním řízení. Jsou jimi¹⁴³:

Zpeněžení majetkové podstaty

Zpeněžení majetkové podstaty znamená prodej majetku dlužníka a rozdělení výnosu mezi jednotlivé věřitele. Jedná se ale pouze o majetek, který patřil do majetkové podstaty před rozhodnutím o povolení oddlužení. Majetek získaný v průběhu oddlužení již do této majetkové podstaty nespadá.

Oddlužení plněním splátkového kalendáře

Oddlužení plněním splátkového kalendáře znamená, že dlužník bude po dobu následujících 5ti let uspokojovat potřeby svých věřitelů formou splátek. Dlužník nejenom že musí odvádět peníze věřitelům prostřednictvím svého insolvenčního správce, ale je povinen i souvisle přiměřeně konat výdělečnou práci. Musí usilovat o získání dostatečného příjmu a žádný svůj příjem nezatajovat.

Rozdíl v těchto dvou způsobech oddlužení je velký. V prvním případě, tedy v případě zpeněžení majetkové podstaty jsou potřeby věřitelů uspokojovány z minulých příjmů, ale v druhém případě, v případě oddlužení formou splátkového kalendáře jsou požadavky věřitelů uspokojovány z příjmů budoucích.¹⁴⁴

Insolvenční řízení, jak již bylo zmíněno výše, pomáhá navracet předluženého člověka zpátky do normálního, běžného života a umožňuje mu lepší uplatnění ve všech jeho dimenzích.

¹⁴² Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), § 3.

¹⁴³ Srov. VRBKOVÁ, Lucie. *Už nikdy dlužníkem: pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: COFET, 2009. str. 74.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, str. 75.

3.5 Dopady nezaměstnanosti na život člověka

V této diplomové práci se snažím poukázat na fakt, že práce k člověku bytostně patří a nezaměstnanost v celé škále svých významů a projevů životu člověka škodí. Člověk jako jednota psycho-bio-socio-duchovní potřebuje ke spokojenému životu všechny zmíněné složky. Snažím se tedy na tomto základě upozornit na práci, jako na nedílnou součást lidského života, kdy její absence život jedince velmi významnou měrou ovlivňuje.

3.5.1 Zdravotní dopady

Cílem člověka při předcházení zdravotních dopadů je dosažení plného zdraví, které WHO (Mezinárodní organizace zdraví) definuje v roce 1948 jako „...stav plné fyzické, duševní a sociální pohody, nikoliv pouze jako absence nemoci.“ Nezaměstnanost na člověka působí mnoha směry a ovlivňuje ho právě i v jeho všech dimenzích, jak bylo zmíněno výše. Proto bych se ráda v této podkapitole zaměřila na dopady zdravotní, jimiž jsou dopady fyzické a psychické, a sociální. Dopad na duševní dimenzi člověka se snažím poukázat celou touto diplomovou prací a tak jí pro potřeby této podkapitoly budu nucena vynechat.

3.5.1.1 Psychické zdravotní dopady

Práce k člověku tak bytostně patří, že ovlivňuje i zdravotní stránku člověka. Člověk při ztrátě zaměstnání cítí úzkost, která vede k mnoha dalším dílčím projevům nesprávného fungování člověka jako celku.

Ztráta zaměstnání a obava z této situace sebou nese riziko osobní frustrace, která má negativní dopady na oblast lidského zdraví v oblasti duševní i fyzické.¹⁴⁵ Za frustrující je považována taková situace, při které není možné uspokojení potřeby nebo dosažení konkrétního cíle působením vnitřní nebo vnější příčiny.¹⁴⁶ Reakce na frustraci pak bývají různé, může se jednat o pozitivní účinky, kdy se frustrovaná osoba snaží situaci zvládnout zvýšením svého úsilí pro dosažení vytčeného cíle nebo přesměrováním své snahy k alternativnímu cíli. Reakce na frustraci ale může být i

¹⁴⁵ Srov. *Psychologické a medicínské aspekty nezaměstnanosti: sborník referátů z konference s mezinárodní účastí, konané 16. listopadu 2000 v Brně*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. str.4.

¹⁴⁶ Srov. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010, 797 s. str. 158.

opačná, tedy negativní. V tomto případě se jedná o zvýšení agresivity frustrovaného jedince či dezorganizaci chování.¹⁴⁷

Božena Buchtová v roce 1992 přednesla výsledky své výzkumné práce, která se zaměřovala mimo jiné i na zdravotní důsledky nedobrovolné ztráty zaměstnání. Téměř 25% náhodně vybraných respondentů (rovné zastoupení mužů a žen), kteří nedobrovolně ztratili svá zaměstnání, vypovědělo, že na sobě pozoruje neurotické obtíže v podobě neklidu, poruch spánku a nervozity. Tyto obtíže byly nejčastější u respondentek v předdůchodovém věku a pramenily z obav o jejich další pracovní uplatnění.¹⁴⁸

3.5.1.2 Fyzické zdravotní dopady

Výše zmíněné psychické obtíže jsou velmi nepříjemnou stránkou nedobrovolné ztráty zaměstnání a přináší sebou i obtíže fyzického charakteru. Poruchy spánku například vedou k nedostatečnému regenerování nervových buněk, hormonální nerovnováze a k celkovému vyčerpání organismu. Vyčerpání organismu sebou nese značné riziko podlehnutí negativním stresorům, které u člověka vyvolávají zvýšení pravděpodobnosti onemocnění kardiovaskulárního systému.¹⁴⁹

Podle Buchtové způsobuje dlouhodobý stres, vyvolaný nedobrovolnou ztrátou zaměstnání, snížení obranyschopnosti imunitního systému. Snížením činnosti imunitního systému člověka ohrožují nejrůznější infekční nebo nádorové choroby, je náchylnější k projevům různých typů ekzémů nebo vyrážek nebo se u takového člověka projeví příznaky diabetu, či vysokého cholesterolu. Vznik diabetu nebo nález vysokého cholesterolu v krvi nesouvisí tolik se sníženou činností obranyschopnosti, nicméně byla dokázána jejich spojitost s dlouhodobým stresem.¹⁵⁰

Mareš upozorňuje také na podstatně horší zdravotní stav převážně dětí, jejichž rodiny se v první polovině 20. století dostaly do finanční tísně, způsobené ztrátou zaměstnání rodičů. Tyto děti často strádaly a byly silně podvyživené, v důsledku podvýživy pak náchylnější k různým onemocněním, souvisejícím s nedostatečnou

¹⁴⁷ Srov. CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). str. 195.

¹⁴⁸ Srov. BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. Psyché (Grada Publishing). str.87.

¹⁴⁹ Srov. *Pro zdravé srdce je důležitý kvalitní spánek*. [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://www.dobry-spanek.cz/novinky/pro-zdrave-srdce-je-dulezity-kvalitni-spanek-612>.

¹⁵⁰ Srov. BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. str.5 a str. 39.

výživou. Jak již bylo zmíněno výše, ztráta zaměstnání a následná nezaměstnanost způsobuje člověku stres, díky kterému je pak náchylnější k požívání návykových látek, jako jsou alkohol nebo cigarety, případně se takový člověk někdy uchyluje k potravinám, u kterých je prokázáno, že zdraví neprospívají. To je hlavní spojitost mezi nezaměstnaností a jejími negativními dopady na fyzické zdraví člověka, jiná spojitost je poměrně obtížně dokazovatelná.¹⁵¹

3.5.2 Sociální dopady

Docházení do zaměstnání, nebo i jakákoliv jiná pracovní činnost vede člověka k setkávání se s jinými lidmi, a protože je člověk mimo jiné bytostí sociální, jak jsem již v první kapitole citovala knihu Geneze (Gn 1,27), tyto interakce jsou pro jeho všestranně kvalitní život nezbytné. V opačném případě, tedy v případě, že člověk nepřichází do kontaktu s ostatními lidmi, například právě z důvodu své nezaměstnanosti, dostává se do sociální izolace, jak o tom hovoří například Mareš. Mareš hovoří o sociální izolaci způsobené nepřítomností v blízkosti svých bývalých kolegů, s kterými člověk těžce udržuje vztahy i po opuštění pracoviště, ale hovoří i o sociální izolaci v rámci udržování víceméně náhodných kontaktů, například během cesty do práce.¹⁵²

Další podstatnou složkou sociální izolace, způsobené nezaměstnaností je i obklopení se lidmi, kteří mají podobný problém, hlavně v oblastech, kde je vysoká míra nezaměstnanosti. Často je u těchto jedinců sledováno omezení společenského života na minimální hranici. To může být způsobeno finanční situací, kdy finanční situace nezaměstnanému nedovoluje trávit svůj čas tak aktivně, jak na to byl dosud zvyklý. V mnoha případech se ale jedná o propadnutí apatickému stavu, kdy nezaměstnaný nemá nejmenší chuť vést tak aktivní život jak tomu bylo dosud.¹⁵³

Nechuť k participaci na společenském životě s sebou nese i další problémy v sociální oblasti člověka. Počáteční společenská nechuť a uzavření se do sebe mohou v člověku vzbuzovat nezdravou nedůvěru v jeho společenské prostředí. Dlouhodobá nezaměstnanost a tedy i její dlouhodobé sociální dopady na život, člověk prožívá těžce

¹⁵¹ Srov. MAREŠ, Petr. Nezaměstnanost jako sociální problém, str. 71.

¹⁵² Srov. tamtéž, str. 69.

¹⁵³ Srov. tamtéž, str. 70.

a ztrácí víru ve své životní hodnoty nebo ve své schopnosti a další, i pracovní uplatnění.¹⁵⁴

Nezaměstnanost nepřináší důsledky jen pro nezaměstnaného, ale ovlivňuje i celou jeho rodinu. Ta může být zcela nebo částečně závislá na příjmech, které plynuly ze ztraceného zaměstnání. Další překážkou ve správném fungování rodiny, může být podle Mareše i dlouhodobá přítomnost nezaměstnaného v domácnosti, která je pro ostatní členy rodiny nezvyklá a v některých případech i nechtěná a vnímaně nadbytečná.¹⁵⁵

3.5.2.1 Spojitost nezaměstnanosti a sociálně patologických jevů

Spojitosť nezaměstnanosti a patologických jevů můžeme spatřovat v dnešní společnosti mimo jiné v důsledku ekonomických obtíží, které s sebou nezaměstnanost pro život jedince i životy osob z jeho blízkého okolí přináší. Bližší informace o finanční tísní spojené s nezaměstnaností jsou uvedeny v podkapitolách 3.3 a 3.4, které se přímo ekonomickými důsledky nezaměstnanosti zabývají. Vliv na konání patologických společenských jevů mají i zdravotní, psychické a sociální důsledky nezaměstnanosti, jak uvádím v předchozích podkapitolách.

Mareš spatřuje vliv hlavně dlouhodobé nezaměstnanosti na osobu v podobě různého protizákonného jednání, jako jsou krádeže, násilnické chování a další kriminální přečiny. Dále se jedná o nadužívání návykových látek, jako jsou různé typy lehkých i těžkých drog, alkoholu a cigaret. Zvláště užívání omamných látek, drog poté významným způsobem ovlivňují život člověka ve všech jeho dimenzích.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Srov. SLOVÁK, S. Aktuální problémy trhu práce. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, str. 12.

¹⁵⁵ Srov. MAREŠ, Petr. Nezaměstnanost jako sociální problém, str. 68.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, str. 79.

4. KAPITOLA – NEZAMĚŠTANOST Z POHLEDU SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE

Práce je významným tématem sociálního učení církve a v každé encyklice o ní je určité pojednání. Pro potřeby hodnocení nezaměstnanosti z pohledu sociálního učení církve budu tedy vycházet z poznatků směřovaných k práci a budu se zamýšlet nad tím, jak by zmiňovaná situace vypadala odlišně, pokud bychom určité záležitosti, spojené dle sociálního učení církve, nemohli uskutečňovat s ohledem na naši nezaměstnanost. Höffner uvádí, že sociální nauka není návodem pro vyřešení složitých sociálních otázek, ale je součástí křesťanského světonázoru, která nelze oddělit.¹⁵⁷

Křesťanské sociální učení církve vyplývá dle Höffnera z pěti předpokladů:¹⁵⁸

- 1) Člověk je Božím obrazem, který je povolán ke společnosti s Bohem. Nelze ho tedy snižovat v jeho důstojnosti na pouhý prostředek k dosažení státních, společenských nebo hospodářských procesů. Cituje na tomto místě i pastorální konstituci *Gaudium et Spes*, článek 26, kde se uvádí, že pořádek věcí má sloužit člověku a nemá tomu být naopak.
- 2) Ve výkupné oběti Ježíše Krista byli vykoupeni všichni lidé a ne pouze Bohem povolané jednotlivé duše.
- 3) Bohem dané mantinely pro společenský život, jejich dodržování a dotváření jsou základním předmětem křesťanské sociální nauky. Höffner zdůrazňuje, že i přes dědičný hřích je člověk středem.
- 4) Čtvrtým předpokladem sociální nauky církve je vědomí, že člověk žije ve společnosti, která ho nějakým způsobem ovlivňuje. Může ho vést ke zdařilému životu, ale i člověka svádět k nepravostem. Sociální nauka církve zde zdůrazňuje důležitost přetváření společenských struktur, které společností, v kterých jsou pořádky popírající spásu. Jedná se například o stav extrémní chudoby společnosti, kde můžeme spatřovat apel na přetvoření společenské struktury, spíše než rozdávání almužen a společenské kritiky.
- 5) Kristovo vtělení znamená pro člověka přítomnost životního principu křesťanského světonázoru. Člověk, nevyužívající sílu víry při formaci svého veřejného života, by se dopustil na bohočlověku křivdy.

¹⁵⁷ Srov. JOSEPH HÖFFNER. PREL. MICHAL CHABADA. *Křesťanská nauka o společnosti*. str. 5.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, str. 5.

V sociální nauce církve je zaměstnanost spojována s lidskou důstojností, čili pokud by člověk neměl zaměstnání, práci, jednalo by se o protimluv k jeho lidské důstojnosti, která jakožto nezpochybnitelná k člověku patří, stejně tak jako tedy i práce. Sociální encykliky se v souvislosti s lidskou důstojností zajímají o problematiku pracovních smluv. *Rerum Novarum* i *Quadragesimo Anno* říkají, že pracovní smlouva a úmluva o spravedlivé mzdě, nemůže být ve svém principu nespravedlivá. Přirozený zákon také říká, že spravedlivá mzda za vykonanou práci musí být v takové výši, aby poskytla svému příjemci obživu a jeho životní potřeby.¹⁵⁹

Nezaměstnaností se na svých stránkách zabývá zejména sociální encyklika *Laborem Exercens*. Říká, že nezaměstnaný člověk se musí ze všech stran omezovat a odpírat si kvůli snížení svého příjmu.

Další omezení, které s nezaměstnaností podle *Laborem exercens* přichází je omezení činnosti. Nečinnost způsobuje v konečném důsledku nižší sebehodnocení jedince a nižší spokojenost s celkovým hodnocením vlastního života. Jan Pavel II. nastiňuje i možné řešení nezaměstnanosti, které spatřuje v nadnárodních společnostech, které mohou pomoci lidem k dalšímu pracovnímu uplatnění. Z časového hlediska se zdá, že se stala přeměna napětí od napětí mezi prací a kapitálem k napětí mezi lidmi zaměstnanými a lidmi bez zaměstnání.(LE 18)¹⁶⁰

Höffner velmi pěkně pojmenovává i úkoly církve v otázce nezaměstnanost. Církev má poskytovat nezaměstnaným porozumění a náklonost. Z praktického hlediska mají církevní instituce pomáhat nezaměstnaným v úředních záležitostech, motivovat nezaměstnané k aktivnímu řešení své životní situace.¹⁶¹

Pro potřeby této práce jsem vybrala následující dokumenty sociálního učení církve: *Laborem exercens*, *Gaudium et Spes* a *Laudato si'*. Tento výběr rozhodně nebyl náhodný. Protože se téma práce v dokumentech sociálního učení církve objevuje na mnoha místech a zmínku o ní bychom našli také ve velkém množství dokumentů, rozhodla jsem se omezit na tyto 3 dokumenty. *Laborem exercens* se celá věnuje práci, proto má v této diplomové práci své nezastupitelné místo. Pastorální konstituce *Gaudium et Spes* jako význačný dokument 2. vatikánského koncilu, věnující se práci, v této kapitole také chybět nesmí. Nakonec jsem zvolila ještě nejnovější encykliku,

¹⁵⁹ Srov. JOSEPH HÖFFNER. PREL. MICHAL CHABADA. *Křesťanská nauka o společnosti*. str. 140.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, str. 151.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, str. 152.

encykliku papeže Františka, která se velmi zajímavě věnuje práci v kontextu ekologického smýšlení člověka.

4.1 Laborem exercens

Sociální encyklika *Laborem exercens* byla vydána 14.9.1981 papežem Janem Pavlem II. a do českého jazyka se její název překládá termínem O lidské práci.

Encyklika se navrácí k velmi podstatnému tématu a tím je práce. Práce je podle ní základní a stále aktuální součástí lidské bytí, ačkoliv okolnosti, které práci provázejí, se s časem mění. Encyklika hovoří i o nezaměstnanosti, zde myšlené jako absence výdělečné činnosti, a následných rekvalifikací, které budou zřejmým následkem nutné revidace hospodářské struktury a dělby práce. S touto nezaměstnaností se dle Jana Pavla II. pojí snížení blahobytu a zpomalení růstu hospodářství bohatých zemí.¹⁶²

Církev pokládá za svou povinnost vyslovovat se k práci z hlediska její lidské ceny a z hlediska mravního řádu. Jako svou zvláštní úlohu chápe "vytvoření spirituality práce" – tj. prostřednictvím práce se přibližovat k Bohu.

Svou prací si má člověk vydělávat na svůj každodenní chléb.¹⁶³ Práci má také přispívat k neustálému rozvoji vědy a techniky, a zvláště k ustavičnému vzestupu kulturní a mravní úrovně společnosti, ve které žije jako člen bratrského společenství.

Člověk je od počátku povolán k práci, aby si podmanil svět, k čemuž je ustanoven Srov. Gn 1,28). Při absenci zaměstnání jakožto výdělečné činnosti, budou mít s naplněním tohoto ustanovení značný problém. Bůh chtěl, aby si člověk vydělával chléb prací svých rukou a jedl ho v potu své tváře. Převedeme-li tento požadavek do dnešní doby, nezaměstnaný člověk, který nemá nárok na spravedlivou mzdu za svou práci, pobírá sice peněžní prostředky prostřednictvím příslušných Úřadů práce, nicméně tomuto požadavku tedy nevyhovuje a lze to tedy chápat jako zásah do celistvosti člověka.¹⁶⁴

V souvislosti s prací encyklika hovoří často o lidské důstojnosti. Ztrátu zaměstnání lze tedy chápat jako zásah proti lidské důstojnosti, jako zásah do celkového života člověka, jelikož nemůže vládnout světu prací.¹⁶⁵ Základem k hodnocení lidské práce není

¹⁶² Srov. LE, čl. 14.

¹⁶³ Srov. Ž 128,2; srov. též Gn 3,17; Př 10,22; Ex 1,8-14; Jer 22,13.

¹⁶⁴ Srov. Ž 128,2 a Gn 3,19.

¹⁶⁵ Srov. LE 1.-5.čl.

především druh vykonávané činnosti, ale fakt, že ten, kdo ji koná, je osoba. Kořeny důstojnosti práce je třeba hledat především v její subjektivní stránce, ne v objektivní.¹⁶⁶ Práce je dobro člověka, dobro jeho lidství – neboť prací člověk nejen přetváří přírodu a přizpůsobuje ji svým potřebám, ale také uskutečňuje sebe jako člověk, a jistým způsobem se tak dokonce "stává víc člověkem". Protože je práce dobrem, člověk se při ní rozvíjí.¹⁶⁷

Encyklika dále hovoří o přirozeném právu na utváření rodinného života. Nezaměstnanost má na toto právo negativní dopad, protože nezaměstnaná osoba nemá dostatek finančních prostředků pro založení rodiny, ani pro její další výživu. Práce, jakožto veškerá činnost je také prvním činitelem výchovy v rodině. Pokud tato činnost bude v rodině chybět a člověk bude tedy nezaměstnaný, výchova v rodině může stagnovat.¹⁶⁸ Aby mohla výchova v rodině probíhat, zaměstnanec musí dostávat za svou práci spravedlivou odměnu, o což se papež v této encyklice velmi zasazuje. Pokud člověk není schopen práce, měl by se o něj postarat stát.¹⁶⁹

Podle knihy Geneze je práce základním rozměrem pozemské existence člověka. Člověk je obraz Boha mimo jiné proto, že dostal od Stvořitele příkaz, aby si podmanil zemi. Plněním tohoto pověření se v každém člověku, v každé lidské bytosti, zrcadlí činnost samého Tvůrce vesmíru (Srov. Gn 1,27-Gn 1,28).

S prací je dle encykliky spojen problém vlastnictví, ale dle církve se nesmí zapomínat na stálé prvenství člověka před kapitálem, na primát člověka před věcí.¹⁷⁰ Dle křesťanské tradice je navíc právo na společné užívání nadřazené právu na soukromé vlastnictví.

Člověk je povinen pracovat jak s ohledem na zmíněný příkaz Stvořitele, stejně tak i proto, že práce je součástí lidské přirozenosti. Encyklika na tomto místě znovu říká, že nezaměstnanost může narušit integritu člověka tím, že narušuje jeho přirozenost.¹⁷¹

Bolestná situace nastává, když člověk pracovat chce, ale vzhledem k některým svým osobním charakteristikám má přístup k pracovnímu uplatnění obtížnější.¹⁷²

Pro teologickou antropologii je v této encyklice nejzajímavější poznání, že lidská osoba se účastní práce celá – tělo i duch a je zapojená do procesu spásy.¹⁷³

¹⁶⁶ Srov. LE, čl. 6.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, čl. 9.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, čl. 10.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, čl. 19.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, čl. 12.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, čl. 16.

¹⁷² Srov. tamtéž, čl. 18.

4.2 Gaudium et Spes

Pastorální konstituce Gaudium et Spes je dokument 2. vatikánského koncilu (1962-1965), který ukazuje poměr církve k tehdejšímu světu a člověku. Pro chápání nezaměstnanosti je stěžejní 3. kapitola s názvem Lidská činnost ve světě.

Lidská činnost slouží člověku k rozvoji života a technické nadvládě nad přírodou, navíc mnoho věcí, které dříve člověk očekával od vyšších sil, si nyní díky práci může opatřit sám. Pokud by člověk neměl práci ani žádnou činnost, podle pastorální konstituce by tedy nemohl celostně rozvíjet svůj život a získávat statky, které by s prací získávat mohl.¹⁷⁴

I v této pastorální konstituci se autor zmiňuje o Božím záměru podmanit si Zemi a vše co je na ní spravedlivě spravovat.¹⁷⁵ Výdělečná činnost je konaná pro udržení živobytí a také jako účelná služba společnosti. Veškerá lidská činnost podle článku 35 vychází z člověka a i k člověku směřuje, člověk se jí zdokonaluje a zdokonaluje tak i celý svět. Toto zdokonalování sebe i okolí je ve vztahu k majetku mnohem cennější. Člověk má větší cenu pro to co je a ne pro to co má.¹⁷⁶

Pro pochopení člověka jako celistvé bytosti je podstatné myšlení o Bohu. Pokud myšlenky, týkající se Božího stvoření člověk dostatečně nepochopí, nemůže pak pochopit ani sám sebe a správně spravovat Zemi. Z podstaty stvoření mají věci trvalost, pravdivost, hodnotu, vlastní zákony a uspořádání, které musí člověk pochopit.¹⁷⁷

V předešlém odstavci jsem zmínila, že výdělečná činnost člověka je i účelnou službou společnosti a nyní na to navážu další myšlenkou pastorální konstituce. Zpětně můžeme totiž říci, že lidský pokrok, způsobený i prací člověka, slouží člověku jako štěstí. Nese sebou ale i velké pokušení v případě, kdy člověk zapomíná na principy solidarity a obecného blaha. Potom mu jde jen o vlastní zájmy a mocí, kterou má soustředěnou ve svých rukách může způsobit ve společnosti nenapravitelné škody. Lidská činnost, která je tímto jednáním ohrožen, se musí očistit výkupnou obětí Ježíše Krista. Člověk, který je takto vykoupen by měl milovat věci Bohem stvořené.¹⁷⁸

¹⁷³ Srov. LE, čl. 24.

¹⁷⁴ Srov. GeS 33.

¹⁷⁵ Srov. Gn 1.26-27 s 9,2-3 s Mdr 9, 2-3.

¹⁷⁶ Srov. Pavel VI., projev k diplomatickému sboru 7.1.1965: AAS 57 (1965), 232.

¹⁷⁷ Srov. GeS 36.

¹⁷⁸ Srov. GeS 37.

4.3 Laudato si'

Encyklika Laudato si' papeže Františka je zatím poslední encyklikou a byla vydána 18. 6. 2015. Papež František v ní hovoří o tématu ekologie, ve smyslu zamyšlení, jaké životní prostředí chceme zanechat dalším generacím. Není dobré se nad otázkou ekologie zamýšlet izolovaně, je potřeba se na tuto problematiku podívat celistvě, tedy ve spojení s otázkami týkajícími se našich každodenních životů.

Otázka nezaměstnanosti je viditelná v článku 98, kde papež říká, že práce je posvěcená Ježíšem a má tak pro člověka zvláštní hodnotu, doslova zvláštní hodnotu pro naše zrání. Člověk, který není v procesu nějaké činnosti, tedy nemůže této výhody využívat. Dále je člověk jistým způsobem vyloučen ze spolupráce na vykoupení lidstva po boku Krista.¹⁷⁹

Člověk byl podle Písma svatého postaven do stvořené zahrady, aby o ni pečoval, ale také aby v ní pracoval a obdělával plodiny (Srov. Gn 2,15). Lidská práce je zde pojímána jako prozíravý rozvoj stvoření, protože lidská činnost je zde chápána jako Boží nástroj.¹⁸⁰

Důležitost práce a zaměstnanosti je zde zdůrazněna i v článku 126, kde je zmíněna zásada stoupenců svatého Benedikta z Nursie. Tito mniši žili ve společenstvích a jejich modlitby byly spojovány s manuální prací (Ora et Labora). Tato myšlenka je převratná, protože dodává do vztahu člověka a práce další rozměr, a to rozměr ekologie, která je bezpochyby spojena se střídmostí v užívání všech statků na Zemi.¹⁸¹

V encyklice je dále zmíněna potřeba dnešní společnosti nahrazovat stále více činností novými technologiemi. Říká, že by lidé při nadměrném používání moderních technologií namísto práce byli sami proti sobě, protože práce k člověku neodmyslitelně patří. Je to cesta k lidskému rozvoji, zrání a osobní realizace. Nezaměstnaný, nebo nečinný člověk by tedy byl podle tohoto vyjádření ve stejné pozici. Oba dva lidé, nezaměstnaný i zaměstnaný, který by svou práci vlastně fyzicky nekonali, by se nemohli dostatečně rozvíjet tak, jako to činí ostatní zaměstnaní lidé.

Dále je v textu patrný apel na pomoc chudým, která by ale neměla mít finanční podobu, ale chudému člověku by právě měla být spíše zprostředkovaná práce, za kterou by dostal spravedlivou odměnu. Tento chudý člověk by pak byl vytržen z nečinnosti a

¹⁷⁹ Srov. Ls' 98.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, čl. 124.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, čl. 126.

mohl by se tak znovu podílet na započatém díle Stvořitelově jak jsem se o tom zmiňovala v předchozích odstavcích a skrze práci by naplňoval svoji lidskou důstojnost, která je s prací často spojována.¹⁸²

Papež se nadále ve spojitosti s lidskou činností věnuje geneticky modifikovaným plodinám. To podle něj vede k úbytku drobných podnikatelů, kteří byli na základě ztráty půdy nuceni přestat pracovat na svém, a většina úrodné půdy pak spočívá v rukách několika málo lidí. Tato situace dle papeže vede k prekariátu, kdy ve společnosti vzniká skupina lidí, kteří místo toho aby měli stabilní zaměstnání, jsou nuceni provozovat zaměstnání pouze s určitými časovými omezeními a ve zbylém čase se stávají nezaměstnanými, což je opět proti přirozenému právu na práci, která je člověku ve své celistvosti vlastní.¹⁸³

V článku 146 se nám dostává ponaučení o hodnotě odpočinku a slavení. Den odpočinku neznamená den zahálky, ale pokračuje v díle Stvořitelově tím, že člověk oslaví Stvoření. Jedná se o kontemplativní čas, čas rozjímání. Práce v sobě nese i tento aspekt, jedná se o absenci aktivity, ale člověk tím vlastně dokončuje smysl celé své práce, je to podstatou konání. Kontemplativní čas je výborný v boji proti bezbřehé nenasytosti a v silném boji za osobním prospěchem. Podle knihy Exodus (Ex 23,12) si má sedmý den odpočinout i býk a osel, syn služebnice i přistěhovalec. Odpočinek má vliv na naše rozhodování, znovu si uvědomujeme práva druhých a má v sobě tedy i svůj morální aspekt. Bylo by na škodu tento kontemplativní čas zaměňovat s cílenou absencí aktivity a lidského konání.¹⁸⁴

¹⁸² Srov. Ls', čl. 128.

¹⁸³ Srov. tamtéž, čl. 134.

¹⁸⁴ Tamtéž, čl. 146.

5. KAPITOLA – NEZAMĚŠTNANOST JAKO PROBLÉM ČLOVĚKA A JEJÍ PREVENCE

Stěžejním východiskem pro přecházení obtížné životní situace, spojené se ztrátou zaměstnání, je motivace. Motivace zaměřená k uskutečňování svého přirozeného práva na zaměstnání, které je člověku bytostně vlastní, jak jsme se již dozvěděli v předešlých kapitolách. Podle profesora Nakonečného je motivace „*postulovaný proces, který určuje zaměření, trvání a intenzitu chování a tím vlastně vysvětluje psychologické příčiny chování*“.¹⁸⁵

5.1 Prevence

Pojem prevence v sobě zahrnuje množství opatření, která napomáhají k potlačení a eliminaci nežádoucích patologických jevů, které mohou v budoucnu ovlivňovat život jedince. Podle Jessora je prevence souhrnem takových zásahů, které zasahují do prostředí ovlivňující vývoj osobnosti jedince a tím ho formují.¹⁸⁶

V předchozích kapitolách jsme se dozvěděli, že mít možnost pracovat je jedno z přirozených práv člověka a prevence v této oblasti tedy napomáhá k umožnění realizace tohoto přirozeného práva, aby bylo zamezeno pozdějším negativním vlivům, které by na celistvost člověka absence činnosti měla.

Prevence se rozděluje na:

- primární prevenci
- sekundární prevenci
- terciální prevenci

Primární prevence je specifická svou snahou působit na osobnost jedince v momentu, kdy ještě k rozvoji patologického jevu, s kterým primární prevence bojuje, nedošlo. Primární prevence se snaží vzniku patologickému jevu předcházet tím, že vede k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a také vede k lepšímu zvládnání zátěžových situací jedince. Za zátěžovou situaci v životě

¹⁸⁵ NAKONEČNÝ, M. Motivace lidského chování. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996, 270 s., str.15.

¹⁸⁶ Srov. JESSOR, R. In BÁRTÍK, Pavel, MIOVSKÝ, Michal, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. 33-34.

člověka můžeme považovat právě i ztrátu zaměstnání.¹⁸⁷ Sekundární prevence je účinná ve chvíli, kdy člověk přichází do kontaktu s daným problémem, terciální prevence již působí na člověka, který je zcela v kontaktu s problémem.

Prevenici v oblasti nezaměstnanosti zajišťuje v České republice aktivní politika zaměstnanosti, která se snaží, aby člověk pokud možno co nejvíce oddálil svůj střet s nezaměstnaností.

Důležitou složkou předcházení nezaměstnanosti jsou dobře nastavená kritéria budoucích studentů, kteří si vybírají svůj studijní obor a tím i budoucí pracovní uplatnění, které je bude bavit a tak i motivovat k zaměstnání.¹⁸⁸

5.1.1 Vzdělání a výchova

Výchovou dle Slovníku filozofických pojmů Jana Sokola rozumíme „*soustavnou pomoc na cestě k tělesné, duchovní i společenské vyspělosti člověka*“¹⁸⁹. V současných společnostech chápeme výchovu jako zařazování se, socializování se do společnosti. Jedná se o předávání dovedností, které nám pomáhají v uchopení našeho vlastního života. Při výchově je důležitá osoba vychovatele, který nám vědomosti předává. S předáváním vědomostí a dovedností souvisí i pojem vzdělání nebo učení. Jan Sokol definuje učení jako „*osvojování trvalých zkušeností, vědomostí a dovedností, zpravidla od druhých, nebo dokonce pod jejich vedením. Učení je základem civilizace.*“¹⁹⁰ Učení člověka je založeno na úspěchu a neúspěchu předchozího jednání, přičemž člověk jedná s cílem vyhnout se nezdaru a přiblížení se příjemnému. Učení a potažmo výchovu můžeme spatřovat i ve finanční oblasti, v které mnozí lidé tápou. Nezaměstnaný člověk, který je výrazně omezen na svých finančních příjmech může mít problém s finančním hospodařením a vzniklá situace je tak pro něj po finanční stránce velmi těžká. V tomto momentu je viditelná důležitost vzdělání a výchovy ve finanční oblasti. Ty mohou výrazně přispět ke zvládnutí náročné životní situace spojené se ztrátou zaměstnání.

¹⁸⁷ *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování* [online]. [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://www.prevencepraha.cz/attachments/article/123/Metodicke%20doporuceni%20k%20primarni%20prevenci%20rizikoveho%20chovani.pdf>, čl.2.

¹⁸⁸ Srov. KADLEC, Miroslav. *Co potřebují absolventi škol pro uplatnění na trhu práce*. Praha: Tauris, 2000. ISBN 80-211-0363-9., str.9.

¹⁸⁹ SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka: a Slovník filozofických pojmů*. str. 398.

¹⁹⁰ Tamtéž, st. 392.

5.1.2 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost je dle mého názoru důležitou dovedností pro celkové uplatnění člověka v životě. Finanční gramotnost pomáhá člověku lépe se orientovat ve světě financí a tak lépe si i lépe uvědomovat důležitost výdělečné činnosti, která je základním předpokladem pro trvalé získávání finančních prostředků, které slouží k úspěšnému prožívání života a využití možností člověka. Jedná se o sumu dovedností, poznatků a hodnotových postojů člověka, které ho vedou k uvědomování si povinnosti zabezpečit sebe a svou rodinu a k povinnosti aktivně vystupovat ve světě finančních produktů a služeb. Finanční gramotnost také napomáhá k orientaci v problematice peněz a cen. Člověk, který je finančně dobře gramotný snáze hospodaří s penězi a je schopen efektivně vést rodinný rozpočet i s ohledem na měnící se životní situace.¹⁹¹

Prevence v oblasti finanční gramotnosti v současné době nabývá velkého významu, protože na člověka působí ze všech stran velký tlak vedoucí k nehospodárnému chování jedince.

Národní strategie finančního vzdělávání rozděluje finanční gramotnost do 3 druhů. Jsou jimi peněžní gramotnost, cenová gramotnost a rozpočtová gramotnost. Jednotlivé druhy finanční gramotnosti bych nyní ráda popsala¹⁹².

Peněžní gramotnost je souhrnem takových kompetencí, které vedou k dobré orientaci jedince v hotovostních i bezhotovostních transakcích. Jedná se například o správu běžných účtů, kontokorentních účtů nebo platebních aplikací.

Cenová gramotnost je souhrnem takových kompetencí, které vedou k lepšímu porozumění cenových mechanismů.

Rozpočtová gramotnost je schopnost jedince spravovat osobní finanční rozpočet, vést ho a rozmyslet použití dostupných financí na různé pořizované statky. Rozpočtová gramotnost v sobě zahrnuje i zvládání různých standartních i nestandardních životních situací z finančního hlediska. Zahrnout do tohoto typu gramotnosti můžeme i schopnost člověka spravovat jeho finanční aktiva (jako jsou například různé investice nebo pojištění) a finanční závazky (které reprezentují například různé úvěry nebo leasing).

¹⁹¹ *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. 2010 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financi-vzdelavani/narodni_strategie_financiho_vzdelavani_mf2010.pdf, str.11.

¹⁹² *Tamtéž*, str.12.

5.1.3 Rodinný rozpočet

Rodinný rozpočet představuje účelný nástroj pro dobré hospodaření s financemi. Pomáhá rozhodování o finančních transakcích jednotlivce nebo rodiny. Finanční rozpočet je také prostředkem k uvědomování si hodnoty jednotlivých pořizovaných statků. Člověk by si měl finanční rozpočet plánovat tak, aby byl schopen uspokojit všechny své životní potřeby. V opačném případě by pak nastala situace, kdy by člověk neměl uspokojenou některou ze základních životních potřeb, což by člověka mohlo ohrozit nejenom po stránce fyzické, ale tato situace by bránila člověku v rozvoji ve všech dimenzích člověka, jak jsem o tom již psala v první kapitole.

V následujícím odstavci budu vycházet z vlastní zkušenosti, z příkladu dobré praxe. Jedná se o primárně preventivní program Peníze a jejich moc, který na základních a středních školách realizuje Theia – krizové centrum o.p.s., a který si klade za cíl vysvětlení pojmů z oblasti finančního rozhodování žákům a studentům. Žáci a studenti jsou formou besedy vedeni k uvědomování si důležitosti hospodárného zacházení s penězi a v rámci programu je jim právě i mimo jiné představován finanční rozpočet, který si každý může vyzkoušet sestavit.¹⁹³

Základem rodinného rozpočtu jsou příjmy a výdaje. Člověk, který si sestavuje rozpočet, by měl pečlivě uvážit všechny příjmy, které v nadcházejícím zvoleném období očekává. Po sečtení příjmů přichází fáze zamýšlení se nad výdaji, které člověka čekají ve stejném období, které si zvolil pro součet příchozích financí. Je velmi důležité zamyslet se nad opravdu všemi položkami, které jsou potřebné ve zvoleném období vydat a také uvažovat reálnou cenu těchto položek. Pokud bychom u sestavování finančního rozpočtu neuvažovali v reálných částkách, rozpočet by nám v ničem nepomohl a byl by pro naše další finanční rozhodování zbytečný. Finanční rozpočet je práci přiložen, a to jako Příloha č. 1.

5.2 Celoživotní hodnotová formace člověka

Vývoj člověka probíhá celý jeho život a nedá se nikdy pokládat za ukončený. Stejně tak je tomu i v případě právě hodnotové formace člověka, která úzce souvisí i s problematikou nezaměstnanosti.

¹⁹³ Srov. *Theia - krizové centrum o.p.s.* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: www.theia.cz.

Při hledání svých životních hodnot je potřeba opět si připomenout, že člověk nežije pouze v jedné své dimenzi, ale je bytostí bio-psycho-socio-duchovní, jak je uvedeno již v úvodu této diplomové práce. Duševní rozvoj je jako práce na sobě samém možný a nutný ve všech lidských oblastech. „Pokud na sobě samých pracujeme, pokud duchovně rosteme, dostaneme všechny vnější věci, které potřebujeme.“¹⁹⁴

Biologický vývoj probíhá na základě známých i méně známých medicínských zjištění, obdobně jako vývoj psychický. Na tomto místě bych ráda zmínila například práci soudobé autorky Marie Vágnerové, která se kromě množství dalších autorů vývojovou psychologií velmi zevrubně zabývala a například její kniha „Vývojová psychologie: dětství a dospívání“ považuji za velmi hodnotný zdroj informací z oblasti vývojové psychologie.

Celoživotní hodnotová formace člověka souvisí se socializací člověka. Socializací člověk do života něco získává, ale i něco ztrácí. Ztrácí svou naprostou jedinečnost a připojuje se k ostatním lidem společnou kulturou, tradicí. Socializace je podstatným rysem pokračování lidské společnosti. Socializaci chápe Jan Sokol jako „proces, jímž se dítě zařazuje do společnosti, učí se jejím pravidlům a hodnotám a přijímá je za své tak, aby se jimi později řídilo, i bez vystavení tlaku okolí.“¹⁹⁵ Další způsobem zvnitřňování životních hodnot je výchova, jak již bylo řečeno výše, v podkapitole věnující se výchově a vzdělání.

Vykonávaná práce v podobě hodnotového růstu člověka, čili jeho hodnotové formace, musí mít pro člověka také smysl, jehož otázkou se zabýval například Viktor Frankl ve své koncepci logoterapie. Pokud má pro nás vybraná životní hodnota, v našem případě práce chápaná jako činnost, smysl, stoupá naše osobní angažovanost a lépe se nám daří tuto činnost realizovat a dokončovat.¹⁹⁶

Hodnotová orientace člověka je výslednicí celoživotní hodnotové formace člověka. Zohledňuje se při ní stanovisko k vlastní osobě, subjektivní pohled člověka sám na sebe, životní způsob osoby. Výsledek celoživotní hodnotové orientace člověka reprezentuje osobní představu o dokonalém životě ve všech směrech lidského bytí, je to něco, pro co je osoba ochotná žít a vzhledem k čemu se nějakým určitým způsobem chová. Na celoživotní hodnotovou formaci působí mimo vnitřních záležitostí člověka

¹⁹⁴ ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*, str. 104.

¹⁹⁵ SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka: a Slovník filosofických pojmů*. str. 376.

¹⁹⁶ Srov. ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*, str. 93.

také velké množství vnějších činitelů, jako jsou různé kulturní fenomény.¹⁹⁷ Je proto v souladu s řečeným, jestliže předpokládáme, že na tuto hodnotovou formaci působí právě i svět práce, resp. – v negativním případě – nezaměstnanost. A to se zároveň nevylučuje s tím, že hodnotová formace na fenomén nezaměstnanosti sama opět – přímo – působí. Vzájemné ovlivňování je tedy obousměrné.

¹⁹⁷ Srov. ZACHAROVÁ, Eva a Jitka ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ. *Základy psychologie pro zdravotnické obory*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). str. 45-46.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce byl popis a reflexe fenoménu práce a následné nezaměstnanosti nejenom z hlediska sociální problematiky, která je často s problematikou práce a nezaměstnanosti spojována, nýbrž především také z hlediska antropologického.

Snažila jsem se poukázat na to, že člověka v jeho celistvosti a složitosti není možné redukovat pouze na některou z jeho složek, ale že při přemýšlení o něm musíme mít neustále na zřeteli, že člověk je bytostí bio-psycho-socio-duchovní.

První kapitola pojednávala o člověku z pohledu teologické antropologie. Přinesla čtenáři poznatky o člověku, bez kterých by v této tematice nemohlo být pokračováno. Člověk je bytost nesmírně složitá a tak i názory jednotlivých teologicko-antropologických autorů se liší. Pro lepší pochopení problematiky práce jsem uvedla dvě koncepce teologické antropologie, nejprve koncepce Vladimíra Boublíka a posléze náhled Jana Pavla II. Teologická antropologie zohledňuje lidský život a všechny jeho součásti optikou víry, která k životu věřícího člověka neodmyslitelně patří.

V druhé kapitole bylo pojednáno o práci, jakožto důležité součásti lidského života. Kapitola byla zaměřena na pozitivní hodnotu práce, hledala význam práce pro člověka ve Starém a Novém zákoně. Dále pojednávala o vývoji pohledu na práci v dějinách lidstva, který se s časem markantně měnil. V kapitole byly uvedeny některé problémové aspekty spojené s prací. Jednalo se zejména o workoholismus, přesouvání zodpovědnosti na zaměstnavatele, syndrom vyhoření a problematiku trávení volného času.

V třetí kapitole diplomové práce se objevilo stěžejní téma celé práce, a to nezaměstnanost. Nezaměstnanost byla reflektována z pohledu sociální práce, která je pro práci s nezaměstnanými velmi důležitá. Sociální práce zná problémy, které do života člověka vstupují spolu s nezaměstnaností a snaží se jim zabránit, nebo alespoň zmírnit jejich vliv na kvalitu života nezaměstnaného jedince. Kapitola nabídla způsoby sociální práce pro znovunalezení zaměstnání, představila instituce, které se sociální práci s nezaměstnanými věnují. Ani tato kapitola ale nezapomněla na myšlenku, že nezaměstnanost není výhradně problémem sociálním, ale také antropologickým. Zaměřila se na člověka s jeho problémy a našla nejčastější obtíže, které mají lidé v oblasti zaměstnanosti.

Ve čtvrté kapitole diplomová práce uvedla čtenáře do myšlenek sociálního učení církve, které se týkají nezaměstnanosti. Kapitola reflektovala mimo jiné postoj sociálního učení církve k práci samotné, k nezaměstnanosti, ale i k náležitostem, které se se zaměstnáním spojují. Jedná se především o příznivé podmínky při výkonu zaměstnání, spravedlivou mzdu za odvedenou práci a přirozené právo člověka na práci, které mu nesmí být upíráno. Kapitola jasně ukázala, že přirozené právo na práci vychází i z určité samozřejmosti, kterou sociální učení církve předpokládá a díky které v tak velkém množství pojednává o práci.

Pátá kapitola seznámila čtenáře s prevencí v oblasti rizikového chování ve vztahu k práci a nezaměstnanosti z antropologického hlediska. Zamýšlela se nad preventivními opatřeními, vedoucími k uvědomování si důležitosti vlastní zaměstnanosti a jejích důsledků pro život člověka ve všech jeho dimenzích. V kapitole bylo pojednáno o celoživotní formaci člověka, která v sobě zahrnuje mnohé dílčí aspekty, z nichž některé jsou socializace, výchova, učení nebo například kulturní vlivy.

Diplomová práce nezahrnovala výzkumnou část, protože dle mé předchozí úvahy by v tomto případě výzkumná část nebyla vhodnou alternativou k plnému doložení skutečností, které vedou k naplnění cíle diplomové práce. Práce byla tedy psána pouze jako teoretická práce a vycházela z dostupných literárních zdrojů a platného legislativního rámce v České republice.

Dle mého názoru se mi podařilo při psaní diplomové práce dosáhnout vytčeného cíle. Diplomová práce skutečně reflektovala zvolenou problematiku, tedy nezaměstnanost, z mnoha hledisek, k nimž patřilo i hledisko antropologické. Práce dokázala, že zaměstnanost je člověku mnohostranně prospěšná, vede ho k uvědomování si vlastní důležitosti a lidské důstojnosti. Další přidanou hodnotou práce pro člověka je jeho vlastní vědomí času. Docházením do zaměstnání, nebo jinou prací (nevýdělečného charakteru) člověk získává pracovní návyky, učí se novým věcem a tak ho práce vede k dalšímu osobnostnímu rozvoji. Člověk bez práce, tedy nezaměstnaný, ztrácí své pracovní-profesní návyky, vědomí svých povinností, v nejhorších případech mu nezaměstnanost poskytuje prostor k úpadku v rovině zdravotní a podepisuje se na jeho psychice i tělesnosti. O sociálních dopadech nezaměstnanosti se ve společnosti hovoří nejvíce, a i tato diplomová práce pochopitelně musela tuto rovinu reflektovat.

Pro mnoho lidí jsou zjištění, uvedená v těchto odstavcích překvapivá, někomu budou jistě připadat překvapivá méně. Záleží hlavně na povědomí člověka o důležitosti práce a zaměstnanosti, o které tato diplomová práce pojednávala a kterou se snažila

čtenáři ukázat z hlediska nejenom sociálního, ale i z hlediska antropologického. Cílem diplomové práce jistě nebylo čtenáře přesvědčit, ale v průběhu čtení spíše nabídnout jiný – a podle našeho názoru hlubší – náhled na problematiku nezaměstnanosti, který občas při sociální práci s nezaměstnanými sociálním pracovníkům může chybět.

LITERATURA

KNIŽNÍ ZDROJE:

ASSLÄNDER, Friedrich a Anselm GRÜN. *Práce jako duchovní úkol*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 9788071953685, str. 13.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 20. (7. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2017. ISBN 978-80-7545-043-2.

BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 8071924903.

BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. Psyché (Grada Publishing). ISBN 8024790068.

BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. Ústí nad Orlicí: Oftis, c2014. ISBN 9788074053368.

BURDA, František. *Obráz člověka ve filosofickém světě Karola Wojtyły*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2011. ISBN 9788074051234.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 9788024740331.

GRABOWSKI, Marian. *O antropologii Jana Pawła II*. Toruń: Wydawn. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2004. ISBN 8323117500.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4. V Portálu 1. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

HÖFFNER, Josef, PREL. MICHAL CHABADA. *Křesťanská nauka o společnosti*. Trnava: Dobrá kniha, 2007. ISBN 9788071415671

JAHODA, Marie. *Employment and unemployment: a social-psycholog. analysis.* Cambridge u.a: Cambridge Univ. Pr, 1982. ISBN 0521242940.

JAN PAVEL II. *Předním úkolem kultury je výchova: projev papeže Jana Pavla II. v UNESCO 2. června 1990.* Přeložil Rudolf MARTIN. Praha: Naděje, 1990. ISBN 8085229005, str. 3.

BÁRTÍK, Pavel, MIOVSKÝ, Michal, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie].* Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 9788087258477.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník.* Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

KADLEC, Miroslav. *Co potřebují absolventi škol pro uplatnění na trhu práce.* Praha: Tauris, 2000. ISBN 80-211-0363-9.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese.* Praha: Portál, 1997, s. 102.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém.* Vyd. 2., doplněné. Praha: Sociologické nakl., 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 6. ISBN 9788090142497.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou.* 4. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. 301 stran. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-568-5.

NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování.* Vyd. 1. Praha: Academia, 1996, 270 s. ISBN 80-2000592-7.

NEJESCHLEBA, Tomáš, Václav NĚMEC a Monika RECINOVÁ. *Pojetí člověka v dějinách a současnosti filosofie.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. ISBN 9788073252472.

NEŠPOR, Karel. Závislost na práci: jak nebýt workaholikiem : jak si udržet zdraví : jak si udržet pracovní výkonnost : jak pomoci blízkému člověku. Praha: Grada, 1999. Psychologie pro každého. ISBN 80-7169-764-8.

NOVÁK, Tomáš. *Práce jako droga*. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 9788026500162.

Psychologické a medicínské aspekty nezaměstnanosti: sborník referátů z konference s mezinárodní účastí, konané 16. listopadu 2000 v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 8021024259.

RAUSCHER, Anton. *Soukromé vlastnictví ve službách pracujícího člověka*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995. Ordo socialis. ISBN 808579523x

Rovné příležitosti pro ženy a muže na trhu práce: Člověk a jeho práva. Praha: EIS UK SVLP, 2001. ISBN 80-902346-5-0.

SLOVÁK, S. Aktuální problémy trhu práce. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007

SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. Praha: Portál, 2004. Antropologie. ISBN 8071788864.

SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka: a Slovník filosofických pojmů*. 5., rozš. vyd., (Ve Vyšehradu 3.). Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 9788070218846.

SPIAZZI, Raimondo., ed. *Sociální kodex církve*. Přeložil Ivo CÍSAŘ. Tišnov: Sursum, 1993.

Společenství a služba: lidská osoba stvořená k Božímu obrazu. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 8071929719.

VRBKOVÁ, Lucie. *Už nikdy dlužníkem: pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: COFET, 2009. ISBN 9788090439603.

VYMĚTALÍK, Bedřich. *Cesta k člověku: aktuální otázky tržní společnosti a křesťanská etika*. Praha: Scriptum, 1993.

WALSH, Michael. *Jan Pavel II: [životopis]*. Přeložil Jiří SVOBODA. Brno: Barrister & Principal, 1995. ISBN 80-85947-03-X.

ZACHAROVÁ, Eva a Jitka ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ. *Základy psychologie pro zdravotnické obory*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). ISBN 9788024740621

ŽŮREK, Jiří. *Prolegomena k četbě Vladimíra Boublíka a analýza stěžejních témat jeho myšlenkového odkazu*. Praha: Krystal OP, 2008. ISBN 9788087183014.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

Český statistický úřad, veřejná databáze [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM09&z=T&f=TABULKA&filtr=G%7EF M%7EF Z%7EF R%7ET P%7E S%7E null null &katalog=30853&str=v170&c=v3~3 RP2017>

CHALUPA, Petr. *Bible a morálka* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/d/Bible-a-moralka.pdf>.

CHALUPA, Petr. *Biblické pojetí člověka* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: www.cestykatecheze.cz/casopis/2014-1/Biblicke-pojeti-cloveka.html.

Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniiosob/definiceozp>

Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/20872>

Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/obcane/jobclub>

Katechismus katolické církve [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/kkc.pdf>

Metodika dluhového poradenství [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/documents/21802/791290/238_Metodika+dluhov%C3%A9ho+poradenstv%C3%AD.pdf/ea27384b-1703-4c28-b085-41cdf2caa983?version=1.0&previewFileIndex=

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/5#d>

Ministestvo vnitra ČR [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sprava-na-useku-zamestnanosti.aspx>

Národní strategie finančního vzdělávání [online]. 2010 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financi-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Člověk - Boží obraz* [online]. 2005 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-2/Clovek-Bozi-obraz.html>.

Pro zdravé srdce je důležitý kvalitní spánek. [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://www.dobry-spanek.cz/novinky/pro-zdrave-srdce-je-dulezity-kvalitni-spanek-612>

Theia - krizové centrum o.p.s. [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: www.theia.cz

Slovník [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://carm.org/dictionary-predestination>

DOKUMENTY SOCIÁLNÍHO UČENÍ CÍRKVE:

Gaudium et Spes

Laborem execens

Laudato si‘

ODBORNÉ ČLÁNKY:

SMREKOVÁ, Dagmar. K dvom významom pojmu zodpovednosť. *Filozofia*. 2000, 55(8), 620-631.

LEGISLATIVNÍ RÁMEC:

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce

Zákon č. 182/2006 Sb. Insolvenční zákon

Zákon č. 120/2001 Sb. Exekuční řád

Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

PŘÍLOHY

Příloha č.1 – Rodinný rozpočet

RODINNÝ ROZPOČET			
PŘÍJMY		VÝDAJE	
Druh	Částka	Druh	Částka

ABSTRAKT

Tato diplomová práce si dává za cíl popis práce a nezaměstnanosti nejenom z hlediska sociální problematiky, která je s prací a nezaměstnaností často výhradně spojována, ale také bych se na tuto problematiku ráda zaměřila z hlediska antropologického.

Člověk je bytostí bio-psycho-socio-spirituální, a proto i při zamýšlení se nad nezaměstnaností člověka nesmíme jeho duchovní rozměr zapomínat, protože by tím byla významně poškozena idea celistvosti člověka.

První kapitola se zabývá pohledem na člověka z hlediska teologické antropologie a přibližuje čtenáři mimo jiné koncepce dvou vybraných autorů. Druhá kapitola se od člověka přesouvá k práci, která je dalším stěžejním tématem diplomové práce. Zabývá se hlavně pozitivní hodnotou práce pro člověka a jejím vývojem v dějinách, dále pak problémovými aspekty spojenými s prací. Třetí kapitola se věnuje nezaměstnanosti. Hovoří o nejčastějších problémech, které se se ztrátou zaměstnání souvisí a zaměřuje se mimo jiné také na instituce, které se řešení nezaměstnanosti věnují. Čtvrtá kapitola seznamuje čtenáře s pohledem sociálního učení církve na nezaměstnanost. Na příkladu několika sociálních encyklik a jedné pastorální konstituce představuje důležitost práce v životě člověka. Pátá kapitola se již věnuje prevenci v oblasti práce a zaměstnání, ovšem ale opět ze sociálního, ale i antropologického pohledu.

Klíčová slova:

Člověk, antropologie, práce, nezaměstnanost, sociální učení církve, prevence, hodnota

ABSTRACT

This diploma thesis aims at describing work and unemployment not only from the point of view of social issues, which are often exclusively associated with work and unemployment, but I would also like to focus on this issue from an anthropological point of view.

Human being is a bio-psycho-socio-spiritual being, and therefore, even when considering the unemployment of a human being, we must not forget his spiritual dimension, because it would be seriously damaged by the idea of human integrity.

The first chapter deals with the view of the man from the point of view of theological anthropology and informs the reader, among other things, about the concept of two selected authors. The second chapter moves from the person to work, which is another crucial topic of the diploma thesis. It deals mainly with the positive value of human work and its development in history, as well as with the problematic aspects associated with the work. The third chapter deals with unemployment. It concerns the most common problems associated with the loss of employment and focuses, among other things, on the institutions that deal with unemployment. The fourth chapter introduces to the reader the view of the Church's social learning of unemployment. It introduces the importance of work in human life by giving an example of several social encyclicals and one pastoral constitution. The fifth chapter deals with prevention in the field of work and employment, but again from a social and also an anthropological point of view.

Keywords:

Man, anthropology, labor, unemployment, social learning of the Church, prevention, value